

LIChAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LIChAMELIJKE OPVOEDING

Afscheid Truus van der Gugten

Jaargang 93

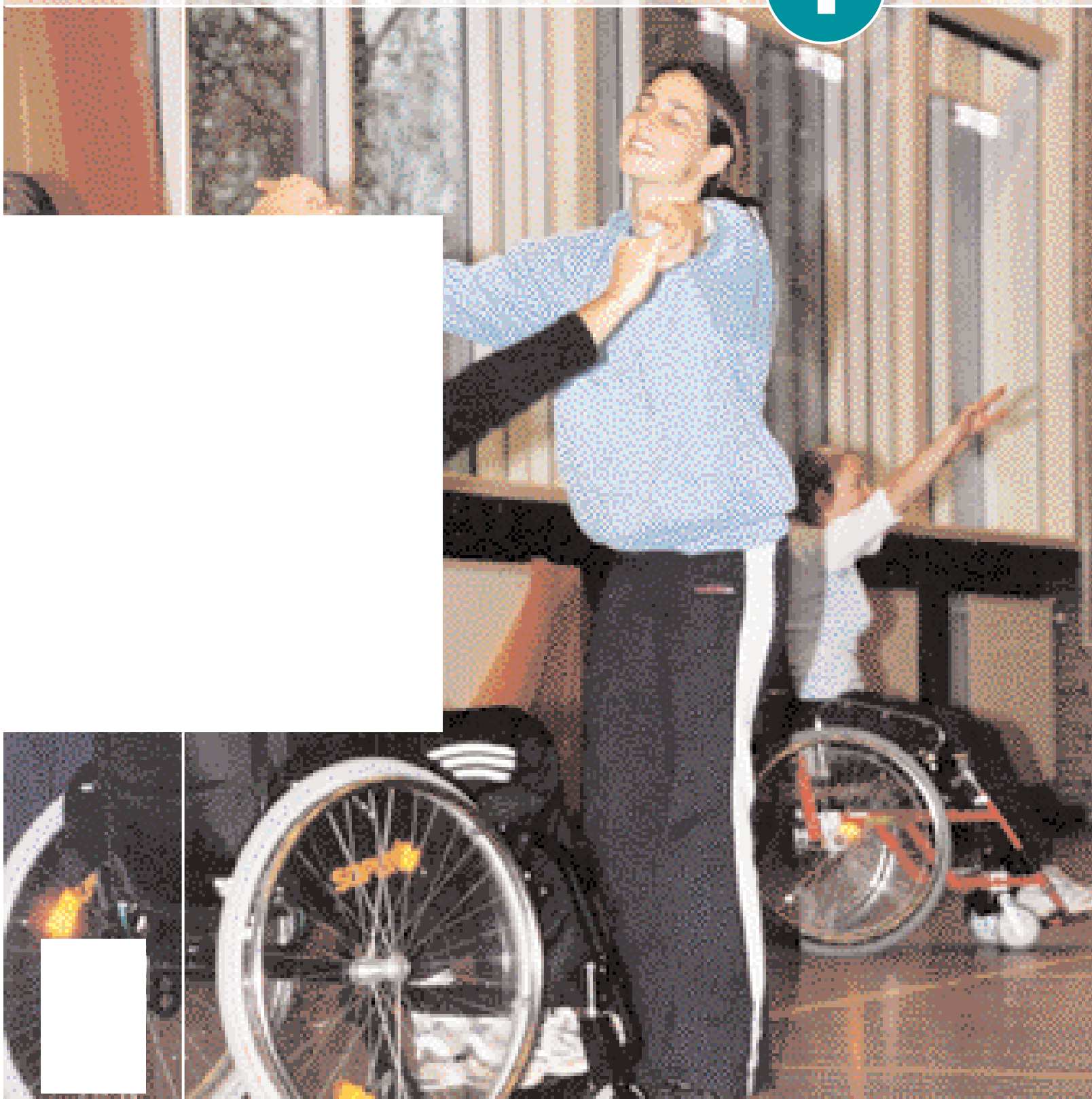
Studiedag LO2 in havo en vwo

JANUARI 2005

Contributie 2005

Topic: identiteit

1

ACTIE NIEUW bij SIDJ

Heeft u iets te vieren ...?
Annivers, Sportdag of Slotfeest

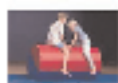

Wij hebben voor u de aantrekkelijkste
SUPERCODE ... **Click & Go!**

Huur nu onze
AIRFUN AANHANGER
met **VIER** artikelen
voor slechts € 250
CLICK & GO

Springkussen of Klimwand
tumblingbaan of Airvlak
Glikflek of Creaqbus
Babslee of Doerschietwand
Bel voor info: 0348-444879
of bel SIDJ, 0566-625700

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De nieuwste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic ●

- Geluidsreductie en geluidabsorptie in alle zaal delen door nieuw akoestisch wandmateriaal
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties

De Graaf en van Stijn B.V.
Postbus 33
2420 AA Middelburg
Tel: (0172) 57 97 30
Fax: (0172) 57 28 79
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Deze klimmuur GRATIS op uw open dag !!!
Bel: 035-6423053

Boek uw reizen bij
PIM adventure outdoor & Travel

ZWERFSPORT OUTDOOR

LET OP: Voor al uw sportieve werkweken

Nederl
Katwijk

Back to nature

Ervaar de stilte van de natuur vanaf onze touwenklimroute in de Franche Ardennen en Duitse Elbe.

België
Ardennen

Eenige outdoor activiteiten als abakken, bano-
veren, vlotenbouwen, toekelen, bivak en volop
kampvuur bouwen: perfecte samenwerkings-
vormen!

Duitsland
Elbe

Frankrijk
Ardennen
Alpen
Vosges
Ardeche

Luxe survival, 2e fase en cultuur

Het grootste aanbod van groepshutten en bun-
gelouparken bieden wij in Belgische Ardennen.
Locaties in het Ourthe- en Amblèveval. Tal van
mogelijkheden voor culturele excursies.

Italië
Dolomieten
Gardone

Outdoor Xtreme

De outdoor activiteiten in purete zijn van het
woord beleven de leerlingen in Italiaanse Dolo-
mieën en Franche Alpes: canyoning, rafting, via
ferrata, hydrosped, tubing en kayak.

Groenendaal - Dordrecht - Groot Brecht - Heteren - Heteren - Groenendaal
www.zwerfpoort.nl - info@zwerfpoort.nl - Tel: 023-4555970 Fax: 023-4555980

INHOUD

TOPIC 'IDENTITEIT'

Vanaf 1 januari 2005 moet iedereen vanaf 14 jaar een identiteitsbewijs bij zich dragen. Daarmee kun je dan aantonen wie je bent. De identiteit waar het hierover gaat, is niet vast te stellen met een papertje, maar door hoe je bent en wat je doet. Diverse sprekers en workshopleiders hebben in november vorig jaar hun kijk gegeven op de identiteit van bewegen en sport en in het bijzonder de identiteit van de Fontys Sporthogeschool, want die vierde haar tachtigjarig bestaan. Een mooi jubileum. Tegelijk daarmee vierde Henk van der Loo zijn 25-jarig onderwijsjubileum.

BEZETEN VAN HET VAK / Lars Borghouts 10

HOE GROOT IS DE KANS DAT GOD BESTAAT? / Han Kemper 11

WAARDEN HEBBEN EEN LIJF NODIG / Harald van Veghel 12

IDENTITEIT VAN SPORT EN LICHAMELIJKE OPVOEDING / Johan Steenbergen 16

KLEUR BEKENNEN IN DE LES BEWEGINGSONDERWIJS / Hilde Bax 28

WAARDEN IN VERSCHILLENDE GRADATIES / Anton van den Heuvel 31

23

PRAKTIJK

24

SCHAATSEN JONG GELEERD

De Europese kampioenschappen zijn achter de rug en hebben vooral voor de mannen weer veel successen opgeleverd. Ook zij hebben eens leren schaatsen. Een van de coaches van de nationale kernploeg van jaren geleden heeft een boekje geschreven over dat leren schaatsen.

Door: Henk Gemser en Ernst Hart

6

AFSCHEID VAN EEN BIJZONDER SECRETARIS

'Een aderslating voor de vereniging', 'Gaaf ze weg dan?', 'Ze is toch niet ziek of zo?'. Zomaar enkele reacties op het afscheid van Truus van der Gugten, 'moeder' van de KVLO.

Onze voorzitter staat stil bij dit afscheid en legt uit dat er nog een hoop werk te verrichten valt.

Door: Gert van Driel

32

STUDIEDAG LO2 IN HAVO EN VWO

Alweer voor de zesde keer wordt er een studiedag LO2 gehouden. Sinds het invoeren van LO2 in 1998 is de groep scholen groter geworden en doen er meer collega's mee aan de studiedag. Dat is niet verwonderlijk. Kennis delen en nieuwe ervaringen opdoen houdt je fris.

Door: Guus Klein Lankhorst

34

TOEKOMST MEDEZEGGENSCHAPSRAAD EINDELIJK DUIDELIJK

Gaan we voor een orgaan met zeggenschap voor alle geledingen of moet aan bepaalde groepen het stemrecht worden onthouden? Dat was zo'n beetje de strekking van de gevoerde discussie rond de vorm waarin de MZR moest worden gegoten. Gelukkig is er overeenstemming en wordt alles op een rij gezet.

OMSLAGFOTO: LARS BORGHOUTS

RUBRIEKEN

Eerste pagina 5 Afdelingen 15 Aan de bak in het vak 27 Van het hoofdbestuur, contributie 36

Nieuwsbulletin voortgezet onderwijs 38 Laatste pagina 46

EN VERDER

Gymnastiek een volkszaak (8) / J. Steendijk-kuypers 28 Start cursus sportjournalistiek / Ela Donkers 43

Nederlandse sportdocenten zien bijzonder Zuid-Afrika / Sondela 44

Waar zet je een sportcarrière voort?

Hebt u CIO's of een hbo-opleiding en een jaar(800 uur) ervaring in het werkveld van lichamelijke opvoeding of drie jaar(800 uur) als sportinstructeur in de sport? Of een achtergrond als sportinstructeur bij defensie, de politie of een penitentiaire inrichting?

Schrijf u dan in voor de Versnelde Opleiding leraar Lichamelijke Opvoeding!

Start: augustus 2005

Plaats: Fontys Sporthogeschool, Tilburg

Duur: twee jaar

Kosten: € 3630,- voor de eerste 12 maanden

€ 4270,- voor de tweede 18 maanden

Opleidingsdagen: vrijdagmiddag (15.00-19.00 uur),

zaterdagochtend (9.00-12.30 uur, incidenteel vanaf 8.00 uur)

Getuigschrift: leraar lichamelijke opvoeding eerste graad (bachelor of education).

Meer weten?

Kom naar de informatiebijeenkomst:

Vrijdag 25 februari 2005, van 13.00 tot 16.00 uur

U kunt de brochure bestellen bij:

Fontys Sporthogeschool

Goinfeseweg 46, 5026 PC Tilburg

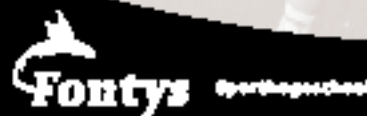
telefoon 0877 877 040, b.g.g. 0877 870 199, fax: 0877 875 388

e-mail: e.vanbilsen@fontys.nl (secretariaat) of p.blommerde@fontys.nl (opleidingscoördinator)

Surf naar www.fontys.nl/sporthogeschool, button zakelijke dienstverlening

Fontys antwoordt.

the learning community

GELD BESPAREN IS OOK EEN SPORT

KVLO

Met het AXA collectieve contract
(alleen voor KVLO-Leden)
kunt u zich flink wat besparen!

Al jaren verzorgt ons kantoor voor KVLO-Leden een aantal collectieve verzekeringen. In samenwerking met AXA kunnen we nu een compleet collectief pakket aanbieden, waarin zowel de voornaamste schadeverzekeringen als een ziektekostenverzekering opgenomen zijn.

Per verzekering geldt een korting van 15% tot 35%. Worden er meerdere verzekeringen in combinatie gesloten, dan wordt bovendien ook nog een aantrekkelijke premiekorting verleend die kan oplopen tot 10% over het totale verzekeringspakket.

BEL VOOR MEER INFORMATIE: 020-4560088

FINANCIËEL ADVIES CENTRUM
POSTBUS 9030
1180 MA AMSTELVEEN
FAX: 020-4415837

Autoverzekering
Motorverzekering
Oldtimerverzekering
Ziektekostenverzekering
Opstalverzekering
Inboedelverzekering
Glasverzekering
Aansprakelijkheidsverzekering
Rechtsbijstand
Ongevalloosverzekering
Doortrekkende reisverzekering
Stafloortramaasverzekering
Pleziervaartverzekering
Kostbaarhedenverzekering

FEESTELIJK AFSCHEID VAN TRUUS VAN DER GUGTEN

EERSTE PAGINA DOOR GERT VAN DRIEL

Tijdens een bijzondere openbare zitting, aansluitend aan de wintervergadering, op 11 december heeft de vereniging afscheid genomen van haar secretaris en directeur van het bureau, Truus van der Gugten. Een afscheid van een bestuurder die er op dat moment 36 jaar bestuurswerk binnen onze vereniging op heeft zitten. Begonnen in 1968 als bestuurslid van de afdeling Leiden, maakte zij in 1970 de overstap naar het hoofdbestuur. Vanaf 1989 vervulde Truus de functie van secretaris van het hoofdbestuur. De bijzonder feestelijke en sfeervolle bijeenkomst vond plaats in Slot Zeist en werd bijgewoond door 200 genodigden van binnen en buiten de vereniging. Met veel waardering voor haar werk, maar ook met veel humor en op een vaak heel persoonlijke manier werd afscheid genomen van deze bijzondere secretaris.

Op grond van haar bijzondere verdienste voor de lichamelijke opvoeding en voor de KVLO kon aan Truus het erelidmaatschap van de vereniging worden aangeboden.

Namens de leden en oud-leden van de KVLO en de medewerkers van het bureau wensen wij Truus, samen met haar man Bram, nog vele jaren in goede gezondheid toe. Elders in dit blad meer over het afscheid.

In het huishoudelijk deel van de wintervergadering is de voorgestelde kandidaat voor de functie van secretaris, Mevrouw Baukje Zandstra, benoemd. Het hoofdbestuur is blij met deze invulling van de vacature. Wij feliciteren Baukje met haar benoeming en wensen haar veel succes in deze nieuwe functie.

Met het afscheid van Truus van der Gugten treedt er in de organisatie van het bureau ook een wijziging op. In overleg met de nieuwe secretaris heeft het hoofdbestuur besloten om de functie van directeur van het bureau niet te koppelen aan het secretariaat van de vereniging. Statutair blijft het zo dat de secretaris verantwoordelijk is voor de gang van zaken binnen het bureau, maar een deel van de taken die tot deze functie behoren zullen worden gedelegeerd naar een bureaumanager. Het hoofdbestuur heeft mw. Lyda Westerbeek benoemd in deze nieuwe functie. Lyda was reeds als financieel stafmedewerkster aan het bureau van de KVLO verbonden. Wij wensen ook haar veel succes in de nieuwe functie.

Een andere belangrijke gebeurtenis op de wintervergadering was de bezichting door de afgevaardigden van het nieuwe kantoorgebouw, gebouwd achter het hoofdgebouw aan de Zinzendorflaan. Daarmee is de periode van de 'bungalow' (de oude tijdelijke kantoorhuisvesting) definitief afgesloten. De medewerkers kunnen nu beschikken over smakvolle en moderne werkplekken. En de vereniging beschikt over een prachtige nieuwe vergaderzaal voor cursussen en bijeenkomsten. Het dagelijkse bouwteam, bestaande uit Marianne van Bussel en Lyda Westerbeek is erin geslaagd om, ruim binnen de begroting, deze prachtige voorziening te realiseren.

U zult begrijpen dat, met de wisseling van functies, de inrichting van een nieuw gebouw en de verhuizing, het een bijzonder drukke tijd is geweest op het bureau. Het hoofdbestuur wil alle medewerkers danken voor hun inzet en hoopt dat het zal lukken om onder de nieuwe omstandigheden, snel het ritme van werken weer op te pakken en vanuit het bureau de kwaliteit aan de leden te bieden die zij van ons gewend zijn.

Het hoofdbestuur wenst u allen een voorspoedig 2005

COLOFON LICHAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (eindredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) **Redactieraad:** Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist tel.: 030 6920847, e-mail: redactie@kvlo.nl **Abonnement Lichamelijke Opvoeding:** Jaarabonnement € 55,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten) **Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort. Tel.: 023 5714745, fax: 023 5717680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com **Versijningsdata 2005:** 21 jan., 11 feb., 11 maart, 1 april, 29 april, 20 mei, 17 juni, 8 juli, 19 aug., 9 sep., 30 sept., 21 okt., 18 nov., 9 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855111. **Vormgeving:** FIZZ new media solutions, Stationsweg 29, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246162. **DTP:** Jan Ottens, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter mw. drs. B. Zandstra, secretaris mw. M. G. van Bussel-Schippers, penningmeester e-mail: bestuur@kvlo.nl **De afdeling rechtspositie is dagelijks bereikbaar van 12.30 tot 16.30 uur** Bezoekadres: Zinzendorflaan 9. e-mail: irp@kvlo.nl Ledenadministratie, abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. tel.: 030 6920847, fax: 030 6937676 e-mail: ledenadm@kvlo.nl www.kvlo.nl Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. Contributie KVLO (excl. afdelingscontributie): Op basis van bruto inkomen 2004 meer dan € 15.000, schaal 1: € 145,- € 8000 - € 15.000, schaal 2: € 95,- gepensioneerden, schaal 3: € 57,- minder dan € 8000, schaal 4: € 57,- kandidaatleden, schaal 5: € 30,- **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 0416 333022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **ISSN-nummer: 0024-2810**

KVLO

VOORZITTER VAN DRIEL SPREEKT TRUUS VAN DER GUGTEN TOE

AFSCHEID VAN EEN BIJZONDERE SEC

Tijdens de openbare zitting ter gelegenheid van het afscheid van algemeen secretaris en directeur van het bureau van de KVLO mw. Truus van der Gugten, sprak voorzitter Gert van Driel de aanwezigen en in het bijzonder Truus van der Gugten toe. Hier volgen gedeeltes uit de rede. Door: Gert van Driel

Naast een welkom aan alle aanwezigen was er een bijzonder welkom aan de ere-leden Oene Loopstra (oud-voorzitter KVLO), ook aan vele afgevaardigden van onze partners in bewegen en sport en dat in een brede zin. Onze collega's van vakorganisaties in de federatie onderwijsbonden CMHF, en het bestuur van de CMHF. Welkom aan onze Belgische vrienden van de BVLO, waar Truus in de afgelopen jaren op een bijzonder hartelijke manier, in het kader van EUPEA (European Physical Education Association) de internationale contacten mee heeft kunnen onderhouden. Welkom aan de vertegenwoordigers van leveranciers en zakelijke partners van de vereniging.

Een bijzonder welkom aan Truus en Bram, de echtgenoot van Truus, en de andere familie.

Daar waar je zo vele jaren de spil vormde bij de voorbereiding en uitvoering van talrijke vergaderingen en bijeenkomsten die de KVLO organiseerde, vorm je nu zelf de aanleiding en het middelpunt. In de aanloop naar deze dag heb je meerdere keren tegen me gezegd 'maak het niet te gek'. En daarmee doelde je denk ik op twee dingen:

- geef niet te veel geld uit aan mijn afscheid: want Truus is zuinig
- overdrijf mijn verdienste niet: want Truus is, als het haarzelf betreft, bescheiden. 'Laat het gaan over de zaak.'

Overhandiging erepenning

FOTO: ROEL WESTERHOF

In verband met het overlijden van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, zou Tweede Kamerlid Jan Rijpstra later komen en was Jan Franssen (erelid) verhinderd.

REDEN OM TE STOPPEN

Truus, toen ik in de aanloop naar deze dag, in de afgelopen weken, mensen sprak die je kenden, en die inmiddels de uitnodiging voor deze middag hadden ontvangen, waren er meerdere die mij vroegen of er een bijzondere reden was waarom je weg ging.

En als ik dan zei dat je gewoon met pensioen kon en mocht, reageerden ze verbaasd: 'Dat had ik nog niet gedacht.' Het zegt veel over de energieke en attente wijze waarop je tot op het laatst hebt kunnen functioneren.

Toch gaan we afscheid van je nemen. En we doen dat na een periode van 36 jaar bestuursbetrokkenheid bij de vereniging. Eerst als lid van het afdelingsbestuur van je eigen afdeling Leiden. En vanaf 1970 als lid van het hoofdbestuur. Daarmee ben je voor velen zowel binnen de vereniging als daarbuiten geworden tot het gezicht van de KVLO.

Als geen ander ken je de vereniging. Je zag heel wat bestuurders, van hoofdbestuur en afdelingen, komen en gaan. En bijzonder is dat je ze snel bij naam kende en meestal ook wat bijzonderheden kon noemen.

Wanneer een aspirant bestuurder op een vergadering kwam en wat onwennig om zich heen keek, dan had jij dat snel in de gaten. Je stapte er dan op af, stelde je voor en informeerde vervolgens naar wel en wee van de nieuweling.

Ook als leidinggevende binnen het bureau en als collega binnen het hoofdbestuur ben je steeds bijzonder attent geweest bij bijzondere gebeurtenissen en toonde daarmee interesse in het persoonlijk leven van de mensen. De informele en bijzonder warme manier waarop je afgelopen woensdag afscheid genomen hebt van de collega's van het bureau is daar een uiting van.

INITIATIEVEN

We mochten het niet te gek maken. Toch wil ik een aantal zaken noemen waarin je initiatief hebt genomen en waarmee je op een bijzondere manier hebt bijgedragen aan de plaats en functie van de KVLO en tevens aan die van de lichamelijke opvoeding.

RETARIS

Tijdens de receptie

- 1 Je hebt je jaren bezig gehouden met ons lijfblad en vaandel de *Lichamelijke Opvoeding*. Je deed de eindredactie, schreef talrijke artikelen over verschillende onderwerpen. En hebt werkelijk naam gemaakt met je 'Laatste pagina' waarmee je wilde informeren, maar ook heel vaak op een scherpe manier analyseerde en kritiek gaf en die door tot en met Tweede Kamerleden, trouw wordt gelezen.
- 2 Je hebt jarenlang het LO-platform mee georganiseerd. Een ontmoetingsplaats voor de verschillende factoren op het gebied van lichamelijke opvoeding op landelijk niveau, zoals APS, SLO, de verschillende opleidingen en de onderwijsinspectie. Met name bij de invoering van kerndoelen en eindtermen een belangrijke plaats voor afstemming.
- 3 Je hebt je druk gemaakt om voor het vak een gedragscode voor de beroepsbeoefenaren op te stellen en te communiceren. Zeker voor een kwetsbaar beroep waar het de omgang met leerlingen betreft een bijzonder belangrijke zaak. Deze gedragscode is algemeen aanvaard en gewaardeerd.
- 4 Na je verblijf in de VS heb je het idee van zelfverdedigingscursussen, aanvankelijk voor meisjes en later ook voor jongens, geïmporteerd naar Nederland. Je hebt vele docentcursussen voor leraren lichamelijke opvoeding georganiseerd en ervoor gezorgd dat dit onderdeel nog steeds deel uitmaakt van het curriculum van veel scholen.
- 5 Samen met Oene heb je je ingezet om ook in Europees verband de lichamelijke opvoeding te organiseren. Samen vormden jullie vier jaar het dagelijks bestuur van EUPEA, (European Physical Education Association). Het verband wat ons geholpen heeft bij de nog onlangs georganiseerde verkiezing van de Most Sportminded School from Europe. Dit in het kader van Eyes.

Truus ik ben vast nog wat vergeten, maar ik mocht het niet te gek maken.

Wat uit dit alles spreekt is een grote liefde voor het vak en de bewegingsopvoeding van kinderen. Op een bijzonder strijdbare, maar ook vaak charmante manier heb je dat belang steeds gediend. En voor jou kan dat maar op één manier, namelijk met een sterke vakorganisatie, die krachten en macht kan bundelen. In je laatste 'Laatste pagina' zeg je het zelf als volgt: 'Het werk bij de KVLO heb ik alle jaren met erg veel plezier gedaan; de KVLO is een geweldige vereniging om voor en in te werken. Ik heb veel steun en bevoegenheid voor ons vak ervaren. Een zware verantwoordelijkheid was daardoor licht te dragen.' Een prachtige conclusie na 36 jaar werk en inzet.

Graag wil ik op dit punt ook Bram danken voor de wijze waarop hij zijn bijdrage heeft geleverd.

Zang van het (KVLO-koor

Een bedankje voor het optreden

Uitreiking van het speciale nummer

FOTO'S: ROEL WESTERHOF

Lezen in de special over Truus

De nieuwe secretaris overhandigt de oude een boeket

Samen het slotlied zingen

FOTO'S: ROEL WESTERHOF

Voor jullie beiden geldt dat hard werken normaal is. Vaak zijn jullie 's avonds pas laat thuis. Maar wat ook door jullie beiden zeer wordt gewaardeerd is het genieten daarna; lekker eten of een gezellige borrel. Vele malen heeft ook Bram bij de uitjes met bestuur en staf een belangrijke rol gespeeld in de organisatie en de gezelligheid. Dat heeft nog eens extra duidelijk gemaakt dat de KVLO werk is, maar ook werk waar je vrienden kunt maken. En dat deden jullie.

VEEL VERANDERD?

Is het nu in die periode van 36 jaar beter geworden voor de KVLO en de lichamelijke opvoeding?

Ik citeer uit de nieuwjaarsboodschap van Peter Kramer, voorzitter van de KVLO in 1970. Het jaar waarin Truus toetrad tot het hoofdbestuur.

‘Nadat het jaar 1969 de vakwereld van de lichamelijke opvoeding voor de nodige problemen heeft gesteld, gaan wij met 1970 een jaar tegemoet waarin van vermindering van deze spanning geen sprake zal zijn. Integendeel. De lerarenopleiding, de situatie bij het basisonderwijs, de relaties met de sport, zijn slechts enkele grepen uit de gebieden van zorg waarop wij ons zullen moeten beraden en waarover wij ons zullen moeten uitspreken. Er zal ongetwijfeld een zware aanslag op ons aller inzet worden gedaan. Maar dat is de taak waarvoor wij gesteld zijn en die wij zo goed mogelijk zullen moeten vervullen.’ Tot zover voorzitter Kramer.

Kennelijk een tijd van grote zorg en op meerdere fronten.

Is het beter geworden sindsdien? Misschien ga je er zelf ook nog wel wat over zeggen.

Ik weet het niet. Maar de geciteerde tekst zou zeker de basis kunnen vormen voor mijn nieuwjaarsboodschap in het eerstvolgende nummer van de Lichamelijke Opvoeding. Ook nu nog zijn er talrijke ontwikkelingen die ons zorgen baren. En wat zeker gelijk is gebleven is de noodzaak voor een actieve en alert reagerende vakorganisatie die staat voor het belang van de lichamelijke opvoeding en voor dat van haar leden. Ik noem enkele zaken.

- Nog maar kort achter ons ligt de onrust rond het sociaal akkoord met de regering. De bijeenkomst in Amsterdam en het effect daarvan. Gezien de berichtgeving tot en met vandaag maakt duidelijk dat wij op onze tellen moeten blijven passen en alleen in gemeenschappelijkheid met de andere vakbonden tegenwicht kunnen bieden tegen een kabinet dat het economisch perspectief tot norm van alle dingen lijkt te hebben verheven.
- In het kader van de besturingsfilosofie van de overheid zullen bij de vorming van arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden sectoralisatie, deregulering en decentralisatie nog enige tijd de hoofdrichting blijven. Voor de vakorganisatie betekent dit, dat wij ons in moeten stellen op steeds meer regionaal optreden en het leveren van persoonlijk advies en ondersteuning aan de leden. Hier ligt een grote uitdaging bij de afdelingen, daarbij ondersteund door het centrale apparaat.
- In de relatie school en sport is in de afgelopen jaren veel

FOTO: ROEL WESTERHOF

Cadeau van de KVLO

verbeterd. De samenwerking met landelijke partners als NOC*NSF en NISB is constructief en goed. Uitgaande van de eigen taak van de lichamelijke opvoeding in de school zullen wij in deze samenwerking de eigen rol en identiteit goed moeten bewaken. In het opportunisme van de samenwerking wordt soms te makkelijk op één hoop ge-goooid. Wij zullen ons in moeten blijven zetten voor lichamelijke opvoeding als belangrijk leergebied waar leren bewegen centraal kan blijven staan.

- In het basisonderwijs gaan wij een spannende tijd tegenmoeten. De effecten van de veranderde bevoegdheidsregeling voor groepsleerkrachten wordt nu op de meeste scholen voor het eerst gevoeld. Het is de vraag of de schoolleiders over zullen gaan tot het aanstellen van vakleerkrachten die werkelijk verantwoordelijk worden voor het totale bewegingsklimaat rond de school. Vakleerkrachten die zijn opgeleid op een alo of via de pabo met de speciale leer-gang.
- In het voortgezet onderwijs staat de minimum lessentabel in de schijnwerpers. Een overheid die ons enerzijds uitnodigt om mee te denken en mee te werken de bewegingsarmoede onder jongeren te bestrijden meent vervolgens dat de minimumlessentabel, als overbodige regelgeving wel kan worden geschrapt uit de wet. Een eenvoudige en effectieve manier om een minimum aan bewegen op school te verplichten verdwijnt.
- In het Bve is er alom instemming met het door de KVLO opgestelde manifest 'Bewegen en sport', maar nu gaat het

nog om de effectuering. Ondanks het feit dat vrijwel alle beslissers in dit onderwijssegment lippendienst bewijzen aan het grote belang van bewegen, lukt het nog steeds niet om hier een werkelijke verandering ten goede te bewerkstelligen. De grote toeloop op de opleidingen S&B baart velen zorgen.

- De hbo-opleidingen (alo's) zijn druk bezig met herprogrammering in het kader van de Bologna-verklaring (Europese afstemming van alle hogere opleidingen). De trend is die van verbreding van opleidingen en het is de vraag of een voldoende heldere beroepenlijn kenmerkend zal blijven voor de programma's.

Kortom er is volop dynamiek en ontwikkeling en dat op vele fronten.

SLOT

Truus ik ga afronden. Je hebt je lang ingezet en gewerkt aan een goede zaak, de lichamelijke opvoeding en de KVLO. Gezien de genoemde ontwikkelingen zijn wij er niet en zullen wij ons ook in de toekomst in moeten blijven zetten voor de lichamelijke opvoeding. Ik beloof je dat wij dat zullen blijven doen.

Ik wens jou en Bram een heel goede tijd in gezondheid toe. Voor je vele werk en je bijzondere verdienste voor de KVLO wil ik je namens de vereniging danken en mag ik je het erelidmaatschap met veel plezier aanbieden.

Ik dank u.

IDENTITEIT

'BEZETEN' VAN HET VAK

JUBILEUM HENK VAN DER LOO

Op de dag van het minisymposium over identiteit, vierde Henk van der Loo zijn 25-jarig jubileum. Dat het mooi geïntegreerd kon worden in de dag van het symposium is niet verwonderlijk. Van der Loo staat in het vak met een visie geworteld in een rooms-katholieke bodem. Een bloemlezing. Door: Lars Borghouts

FOTO: LARS BORGHOUTS

Henk wordt op handen gedragen

Op 4 en 5 november jongstleden vierde Henk van der Loo zijn 25-jarig jubileum aan Fontys Sporthogeschool. Henk werd op deze dagen op passende wijze geëerd voor zijn meer dan uitgebreide verdiensten voor zowel Fontys Sporthogeschool (FSH) en haar rechtsvoorgangers (Kalo en Alo Tilburg), als voor de lichamelijke opvoeding in het algemeen.

VERDIENSTEN

Een (zeer onvolledige) greep uit deze verdiensten: Henk was aan FSH enkele jaren speldocent, maar vooral betrokken bij het onderwijs in didactiek, methodiek, ADM, bewegingsagogische wetenschappen en de stage. In de jaren tachtig was hij nauw betrokken bij de organisatorische en inhoudelijke kanten van de nascholing in met name Zuid Nederland. Vanaf 1 januari 1996 was hij verantwoordelijk voor het curriculum binnen de Sporthogeschool, waarbij hij enthousiast en energiek werkte aan de vernieuwingen, de visitaties en vooral de kwaliteit van de opleiding. Henk was tien jaar lang voorzitter van Thomas van Aquino, en vervulde tal van functies binnen de Nederlandse Katholieke Sportfederatie en de KVLO, waarvan hij erelid is. Hij was auteur van vele artikelen en natuurlijk het boek *Lichamelijke opvoeding op de basisschool*. Een didactische en methodische handleiding.

Bovenal is Henk echter een didacticus die staat voor kwalitatief hoogstaand en vernieuwend onderwijs, tot op de dag van vandaag. Daarbij is hij religieus geïnspireerd en maatschappelijk geëngageerd, getuige zijn betrokkenheid bij talloze grensoverschrijdende (ontwikkelings-)projecten.

BOEK

Bij de viering van zijn jubileum verraste Henk de aanwezigen met het aanbieden van een persoonlijke terugblik in boekvorm. Hierin kijkt hij terug op 25 jaar werken aan de Sporthogeschool aan de hand van dezelfde criteria die hij zijn studenten voorhoudt voor het inrichten van een onderwijsleersituatie: in hoeverre is het uitnodigend, veilig en zinvol (geweest). Henk van der Loo sluit die terugblik af met een hoofdstuk getiteld 'Oog voor de Toekomst'. Daarmee toont hij aan allerm minst op zijn lauweren te rusten, na 25 jaar nog altijd begaan te zijn met de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding in Nederland en aan Fontys Sporthogeschool in het bijzonder. ◀◀

CORRESPONDENTIE: L.Borghouts@fontys.nl

IDENTITEIT

WORKSHOP OP HET MINISYMPOSIUM 80 JAAR FONTYS HOGESCHOLEN

HOE GROOT IS DE KANS DAT GOD BESTAAT?

Ga er maar aan staan. Je geeft een workshop op een rooms-katholiek instituut met deze titel. Daar is enige lef voor nodig. De benadering van Han Kemper is die vanuit de wetenschap. Kun je het bestaan van God wetenschappelijk verklaren? En daar waren heel wat mensen in geïnteresseerd. Door: Han C.G. Kemper

Door mijn ouders thuis, mijn pastor en kapelaans in de kerk, en door broeders en paters als leraar ben ik van jongs af aan rooms-katholiek opgevoed. Na mijn beroepsopleiding heb ik als medisch wetenschappelijk onderzoeker geworsteld met het dilemma van geloof en wetenschap: Kan een rooms-katholiek zijn geloof in overeenstemming brengen met de natuurwetenschappelijke kennisvergaring en -verspreiding als wetenschapper en docent. Ik was verbaasd over het grote aantal geïnteresseerden (meer dan honderd) dat in de spelzaal zich rond mij hadden verzameld.

UITGANGSPUNT

De titel verwijst naar een uitspraak van Stephen D. Unwin in 2003, waarin deze natuurkundige en specialist in de kwantummechanica berekende dat de kans dat God echt bestaat 67% bedraagt. In reactie daarop kwamen anderen slechts op 2% afhankelijk van welke premisse je in zijn formule invult. Een dergelijke benadering is een extreme uiting van een verlangen om wetenschap en geloof bijeen te brengen. Copernicus en Galileo waren de eerste wetenschappers die aantoonde dat de aarde om de zon draaide en niet andersom (de heliocentrische visie). Darwin verwierp het creationisme (dat de wereld en de mens door God enkele

duizenden jaren geleden zijn geschapen) en kwam met zijn evolutietheorie. Nog steeds zijn er landen met veel hoogopgeleiden waar op school tijdens de biologielessen deze evolutietheorie niet onderwezen mag worden.

Met de belangstellende aanwezigen

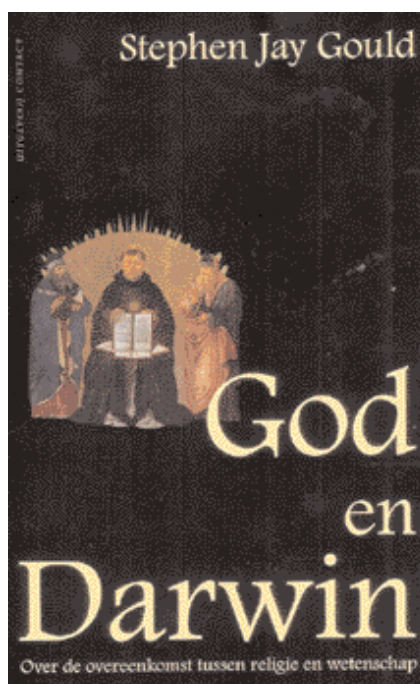

FOTO: HANS DIJKHOFF

heb ik ruim anderhalf uur gediscussieerd over de zin en mogelijkheid om wetenschap en geloof met elkaar in overeenstemming te brengen. Stephen J. Gould (*God en Darwin*, 2001) en Gerald L. Schroeder (*The science of God*, 1997) en de Nederlanders Jaap van Heerden (Volkskrant 26-09-2004) en Hans van Maanen (*Geen Bijzonder*, VU Okt 2004) hebben hierover gepubliceerd.

Maarten 't Hart (zelf wetenschapper maar bekend als romanschrijver) neemt de bijbel letterlijk en toont in een tweetal boekjes (*De bril van God* en *Wie God verlaat heeft niets te vrezen*) aan hoe onzinnig een dergelijke benadering is om wetenschap en geloof samen te brengen.

Zelf ben ik voorafgaande aan deze workshop nog nooit zo zenuwachtig geweest, vooral omdat ik met de 'billen bloot' moest, maar gelukkig deden de toehoorders dat ook! «

CORRESPONDENTIE: Han C.G. Kemper

Meikevermeent 2 1218 HD Hilversum

IDENTITEIT

INLEIDENDE LEZING

WAARDEN HEBBEN EEN LIJF NODIG

Tijdens het in Tilburg gehouden minisymposium over identiteit brachten enkele sprekers de betekenis van waarden naar voren. De een in de vorm van een voordracht, de ander tijdens een workshop waarin de deelnemers over hun eigen waarden konden praten. In dit artikel gaat het om de geleefde waarden.

Door: Harald van Veghel

De Fontys Sporthogeschool is een hogeschool met een katholieke traditie. De betekenis van een katholieke of überhaupt een confessionele identiteit in het onderwijs, is bijna overal tot een open vraag, soms zelfs tot een verlegenheid geworden. Wat zou bijvoorbeeld de betekenis van 'katholieke waarden' kunnen zijn voor het sportonderwijs? Het is toch duidelijk dat waarden die de sport beheersen - zoals eerlijkheid, respect voor individuele vrijheid, respect voor de regels - bij uitstek voor iedereen gelden, ongeacht zijn geloof of ongeloof! Wat zou de betekenis van religie kunnen zijn voor de waarden van de sport?

RELIGIE EN SPORT

Ik ga ervan uit dat de waarden die binnen een katholieke sporthogeschool of een katholieke sportvereniging gelden, geen andere waarden zullen zijn dan die van willekeurig welke andere. Ik wil me dan ook op iets anders concentreren: dat de katholieke of breder gesteld, de christelijke traditie, een gedachte over waarden met zich meebrengt die ook nu nog relevantie heeft. Die gedachte is dat het bij waarden niet gaat om abstracte principes, die we dan op de één of andere manier nog eens in regels om moeten zetten waar eenieder zich vervolgens aan moet houden, maar dat waarden van meet af aan al belichaamd zijn. In de christelijke traditie zien we dat de religie niet alleen en zelfs niet vooral uitgemaakt wordt door bepaalde ideeën of een bepaalde leer, maar dat die ideeën altijd al handen en voeten hebben gekregen in handelingen, rituelen, schilderijen, gebouwen, kleding. De waarden van de religie worden niet alleen verkondigd maar vooral gedaan, geleefd, gebouwd en geschilderd. Men stemt er niet mee in door een handvest te onderschrijven, maar door handelingen te doen, aan rituelen mee te doen, zich op zijn gedrag aan te laten spreken: niet alleen met het hoofd maar vooral ook met het hart. Wanneer de herinnering uitgaat naar de katholieke traditie van de sporthogeschool, dan zal men niet primair denken aan bepaalde waarden die men eerst aanhing en nu niet meer, maar aan de opening van een schooljaar, de foto's daarvan, de sfeer en de geur in de gangen, kerstvieringen. Het is een groot misverstand te denken dat de waarden van de religie bestaan in een aantal ideologi-

sche uitgangspunten die men wel of niet onderschrijft. Religie is een bijzondere belichaming van waarden, die overigens ook door anderen gedragen en uitgedragen kunnen worden. En juist daarin lijkt religie op sport. Ook de sport is immers belichaming van waarden. De waarden die de sport beheersen worden niet verteld en onderschreven voordat men het veld op mag, maar worden, in enthousiasme, verontwaardiging, in het genieten van een mooi of het balen van een waardeloos spel, geleefd en geoefend.

VRIJHEID EN BEPERKING

Daarin is sport voor mij dus sinds enige tijd al een interessant thema, hoewel ik absoluut geen sportman ben. Maar aan het voorbeeld van de sport kun je iets laten zien dat van belang is in een samenleving die de neiging heeft om op een veel te abstracte manier over waarden na te denken - ik zou zelfs durven zeggen: in een samenleving die in de oriëntatie op haar waarden, en dat betekent, op datgene wat zij het allermeest van belang acht, het spoor bijster lijkt te zijn. Ik bedoel daarmee niet dat er steeds verwarring bestaat in het concrete oordeel over de problemen waarmee we in deze dagen weer keihard geconfronteerd worden. Gewelddaden, moord, zijn niet te tolereren. Maar op de achtergrond van deze eensgezindheid speelt wel degelijk een grote onzekerheid wanneer het gaat over de onderliggende waarden. Wat betekent vrijheid in deze samenleving, hoe verhoudt vrijheid zich tot regels, tot het respect voor de anderen? Wat is het verschil tussen het schenden van de integriteit van een ander met woorden en de het schenden van de integriteit van de ander met fysiek geweld? Betekent vrijheid dat alles moet kunnen? Naar aanleiding van de moord op Van Gogh kwam die discussie weer op scherp te staan, en werd vooral ingezet op de grote waarde die die vrijheid voor de Nederlandse samenleving heeft. We zijn kennelijk bereid om wangedrag, gebrek aan beschaving, kwetsen en schelden voor lief te nemen, omdat de vrijheid van het publieke debat een hogere waarde vertegenwoordigt. Maar tegelijk speelt in deze zelfde tijd een grote zorg om de ontsporingen van de vrijheid. Morgen zullen we weer voor het probleem staan dat voetbalsupporters schelden en kwetsen, en dat de samenleving roept dat de

FOTO: ANITA RIEVERSMA

Een geweer is makkelijker

grenzen bereikt zijn en het zo niet langer gaat. We zien dat de media de samenleving vaak met verkeerde signalen voeden: met pornografie, films die geweld verheerlijken, met gebrek aan respect voor autoriteiten. Regelmatig zeggen mensen dat in dit opzicht het roer om moet gaan. De roep om waarden en normen is net zo vaak een roep om respect voor de individuele vrijheid als het tegendeel daarvan: de roep om meer afstemming op elkaar, meer besef van beschaving, verantwoordelijkheid voor publieke goederen, voor de netheid van een straat of van een park. De waarheid van deze paradox is dat het grote goed van de vrijheid maar leefbaar blijft zolang het gepaard gaat met een eigen en niet van buitenaf opgelegd gevoel van verantwoordelijkheid voor de medemens, de cultuur en de natuur, met andere woorden: vrijheid is maar leefbaar als het gaat om vrijheid binnen zelf aangevoelde beperkingen.

BEPERKINGEN OEFENEN

Dat aanvoelen van die beperkingen heet beschaving: je maakt bijvoorbeeld in het openbaar geen harde opmerkingen over mensen die voorbij lopen. Je weet dat je mensen in hun eer moet respecteren. Je gaat omzichtig met mensen om. Feitelijk leeft iedereen zo, zij het dan ook in zijn eigen subcul-

tuur. Al naargelang waar iemand zich thuis voelt, welke manier van omgaan met elkaar hem gewoon is, welke beperkingen hem passen als zijn eigen jas, welke overtredingen hij zich veroorlooft, wordt iemands identiteit uitgemaakt: leert hij in een omgeving wat hij is. Dit is een heel subtiel proces dat op een intellectueel niveau vrij moeilijk uit te drukken is, vooral wanneer je het moet uitleggen aan een ongeduldige gesprekspartner. 'Zou ik nu willen beweren dat de vrijheid daardoor belemmerd is dat iemand geen harde opmerkingen over anderen mag maken? Wat wil je dan doen: erop slaan, de politie erbij halen? Natuurlijk is dat onzin. Waar hebben we het dan over? Nergens over toch zeker. En wat wil ik met die verheerlijking van de beschaving? Iedereen terugdwingen in het keurslijf van de etiquette? Mag iedereen zich niet net zo onbeschoft gedragen als hij zelf wil in een samenleving die van hypocrisie aan elkaar hangt en waar de meest beschaafden de grootste boeven kunnen zijn?' En zo gaat het gesprek de mist in. Er worden principiële en eenduidige uitspraken gevraagd in een gebied waar die niet gelden: de beperkingen van de vrijheid - behalve de heel grove beperkingen die de wet oplegt - worden meestal niet afgekondigd en zijn moeilijk te verdedigen tegenover ongevoelige oren. De waarden die de vrijheid inperken worden niet als abstracte beginselen ►►

FOTO: LARS BORGHOUTS

Waarden hebben een lijf nodig

aangeleerd, maar voorgeleefd of geloofchend, zelf geleefd, aangevoeld, door tegen de grenzen van een ander aan te lopen, door 'een klap voor je kop te krijgen', door 'over je eigen benen te struikelen'. Kortom: om waarden aan te leren heb je tijd en lijf - tijd van leven nodig. Aristoteles stelt om die reden dat morele vorming zich niet moet begeven in scherpzinnige discussies, maar moet oefenen wat zij wil leren: 'door huizen te bouwen wordt men bouwmeester, door citer te spelen wordt men citerspeler. Zo worden we ook rechtvaardig door rechtvaardige daden te verrichten, matig door matig te handelen en dapper door ons dapper te gedragen.'

SPORT EN VRIJHEID

Na deze lange aanloop ga ik dan over naar de sport. Maar ik meen dan ook het meeste al gezegd te hebben. Alles wat er hier gezegd is geldt voor de sport in bijzondere mate. Ten eerste is sport belichaming van waarden: sport is het spel van vrijheid en beperkingen, van belichaming van de vrijheid. En deze belichaming wordt de sport niet doordat zij dat in haar statuten heeft opgenomen en daar van nieuwe intredertjes een handtekening onder eist, maar doordat zij dit spel voortdurend speelt en oefent. Ik werk dit uit. Overal worden in de sport de mogelijkheden van de vrijheid ontwikkeld en de grenzen verkend. Enerzijds zijn sport en spel maar wat ze zijn zolang ze vrij zijn. Wat in de sport gebeurt dient geen enkel buitenliggend doel. Het mooie van de sport is het volstrekte raadsel ervan: dat culturen steeds weer bereid zijn het beste van hun kunnen, de vaardigsten van mensen, een aanzienlijk

deel van tijd en middelen, te investeren in dingen die van een functionalistisch oogpunt gezien geen enkele zin hebben: over een hoge lat heen springen waar je net zo goed omheen kunt lopen, gaan vechten met mensen met wie je helemaal geen ruzie hebt, heel hard gaan fietsen of autorijden maar dan in een rondje, zodat je met al die snelheid nergens anders heen gaat dan waar je begonnen bent. Principe van de sport is, zoals Huizinga in zijn beroemde boek *Homo ludens* heeft laten zien, dat zij met de hoogste inzet bedreven kan worden, zelfs met de inzet van het leven, en toch nergens over gaat. De veroordeling die mensen steeds weer uitspreken wanneer een autocoureur, een wielrenner, een bergbeklimmer, overlijdt bij zijn sportbeoefening, komt hiertegen in het geweer: dat sport vrij is, in die zin dat zij geen buitenliggend doel dient en dat mensen toch bereid zijn in en voor die vrijheid te leven en te sterven. Wie dit niet kan begrijpen begrijpt echter het menselijk leven niet. De vrijheid en tegelijk de nutteloosheid van de sport is dus haar waardigheid.

Dat zegt overigens iets over de huidige crisis in de sportwereld. Aan de ene kant dient sport vaak grote commerciële belangen. Zij wordt daarmee inderdaad van haar eigen wezen vervreemd, door werk en handel te worden. Aan de andere kant wordt aan de sport een belangrijke rol in de opvoeding gegeven en zelfs een belang in de samenlevingsopbouw. Hoewel de sport dat belang onmiskenbaar heeft, ik sta dat hier te verdedigen, heeft zij dat maar, zolang zij ook de vrijheid van het spel heeft. Wordt zij tot een louter middel in de vorming van jongeren, dan zullen die jongeren al snel naar andere vormen zoeken om de vrijheid van het spel te kunnen beleven. Zodra de sport alleen maar afgemeten wordt aan zijn nut, wordt hij ingekapseld door belangen, economische en politieke belangen en is het met de sport gedaan.

SPORT EN BEPERKING

Sport is dus, bestaat in vrijheid en geeft aan die vrijheid een lijf, een concrete uiting, maakt er een prestatie uit, stelt zichzelf doelen. In die doelen ontstaan grenzen. De vrije beweging zoekt de inperking op om zichzelf uit te blijven dagen tot een nieuwe overwinning. Een hoogspringer kan ook om een lat heen lopen, maar ook al komt hij zoals gewenst aan de andere kant van de lat, toch komt hij tot niets. Pas als hij zichzelf dwingt om er overheen te gaan, jaagt hij zich op naar steeds grotere hoogte. Vrijheid en beperking sluiten elkaar hier niet uit maar dienen elkaar. De vrijheid wordt temeer beleefd, genoten, belichaamd, naarmate zij beter vorm krijgt binnen de beperkingen van een spel, wanneer die beperkingen de voortgang van het spel dienen en niet frustreren, en dat terwijl de spelers voortdurend de grenzen van het spel onderzoeken, beproeven, overtreden, kortom: terwijl zij het spel op die grenzen in beweging houden (zie foto pag. 13). Sportbeoefenaars oefenen zich in deze beperkingen door de jaren heen. Gaandeweg stemmen zij hun geest, ziel en lijf af op het door de sport gevraagde. En zij maken zich niet alleen de geschreven maar ook de ongeschreven doelen van de sport eigen. Het feit dat het geen zin heeft om om de lat heen

te lopen en toch aan de andere kant te komen, verandert niet door het te doen zonder dat iemand het ziet. Oneerlijke sport is meteen geen sport meer.

Sport is dus belichaming van waarden, door die waarden gestalte te geven en te oefenen in de tijd. Sport is bij uitstek vertegenwoordiger van het spel tussen vrijheid en beperking. De aandacht voor waarden is er dus altijd al eerder dan de expliciete aandacht die eraan kan worden gegeven, door bijvoorbeeld in een sportvereniging beter te letten op sociaal gedrag. Daarom ook zou het heel raar zijn als verschillende sportverenigingen van verschillende signatuur verschillende waarden uit zouden dragen: eerlijkheid wel in de socialistische voetbalvereniging maar niet in de katholieke gevraagd zou worden.

SAMENVATTEND

Wanneer de katholiciteit van een katholieke sportvereniging of sporthogeschool zin heeft, dan is het omdat zij zich daarmee in een traditie stellen waarin men weet dat waarden belichaamd moeten worden, niet alleen in negatieve beperkingen, regels waar iedereen zich nu eens voorgoed aan te houden heeft, maar vooral ook in het hoogtepunt van de overwinning en het dieptepunt van de teloorgang, in de schoonheid van een beweging, in de stemming rond het veld, de geur van gangen, de gang van de jaren, in houding en vorming van de persoonlijkheid en de afstemming op een doel dat iedere functionaliteit te boven gaat. Dat bedoel ik met waarden hebben een lijf nodig. «

CORRESPONDENTIE: h.veghe@fontys.nl

AFDELINGEN

DE IJSELSTREEK

Basketbal, clinic basketbal fluiten en een bezoek aan de eredivisie basketbalwedstrijd van Landstede tegen Woon-Aris. Vanwege de zeer geringe inschrijving gaat deze activiteit niet door.

LO2 in de VMBO

Datum: maandag 21 februari
Tijd: 19.30 tot 22.00 uur
Plaats: Edison College, Waleweingaarde 103 te Apeldoorn
Contactpersoon: Jilles Veenstra tel.: 062 183 1424

Hockey Clinic

Datum: woensdag 23 maart
Tijd: 19.30 tot 21.00 uur
Plaats: Sportpark Orderbos 29, te Apeldoorn

Contactpersoon: Reinier Hoorweg, tel.: 055 521 7638

Voorjaarsvergadering

Na afloop van de hockey-clinic vindt de voorjaarsvergadering van de afdeling plaats.

GROEPERING THOMAS VAN AQUINO

Nieuw e-mailadres penningmeester
Rien.van.oijen@lycos.nl

IJMOND

Nieuw e-mailadres penningmeester
elbo@quicknet.nl

ZEELAND

Docenten volleybaltoernooi
Datum: zaterdag 19 maart

Tijd: 9.00 tot 14.00 uur

Plaats: Sporthal 'De Kruitmolen' te Middelburg
Informatie: ebroekh@nehalen-nia.nl en/of belzerbos-waarde@msn.com

HAARLEM

Algemene ledenvergadering & schaatsen
Datum: dinsdag 1 maart

N-W VELUWE

Nieuw bestuur
Reinier Teekens, voorzitter *Rteekens@ccnv.nl*; Yvonne Vos, penningmeester *soetvos@hetnet.nl*; Jos Rijpert, secretaris *josentalitha.rijpert@planet.nl*; Henri Kap *hkap@corlaercollege.nl* en Jan Willems *jfwillems@vmbohar-*

derwijk.nl, lid - activiteiten commissie en Steffen Veenstra, lid *s.veenstra@corlaercollege.nl*

DE NOORDER

Omgaan met agressie en geweld

Datum: maandag 7 februari
Tijd: 19.00 tot 22.00 uur
Plaats: alo Groningen
Begeleider: Don Koehorst
Informatie: Koos Meekers, tel.: 050 556 7673, e-mail: *kvlo.noorder@planet.nl*

Skireis De Noorder

Er zijn nog plaatsen! Voor inschrijvingen: Laura Hendriksen, tel.: 059 451 0642

www.duketravel.nl

Tel : 0227-549450
Fax : 0227-549450
E mail : info@duketravel.nl
Adres : Kuiten 1, 1674 NM

STEDENREIZEN

SPORT / ACTIEF

WINTERSPORT

Brezo Kampen

levert / bedrukt / borduurt

sportkleding sweaters / t-shirts

met uw schoollogo

Haatlanderdijk 22, 8283 AR Kampen
Tel. 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91
E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl

IDENTITEIT

GEMEENSCHAPPELIJKHEDEN EN VERSCHILLEN

IDENTITEIT VAN SPORT EN LICHAMEL

In het kader van het minisymposium 'Identiteit: een kwestie van tijd en prioriteit' ter gelegenheid van het tachtigjarig bestaan van Fontys Hogescholen en het 25-jarig jubileum van Henk van der Loo, hield sportfilosoof Johan Steenbergen een inleiding. Hierin ging hij in op de gemeenschappelijkheden en verschillen tussen lichamelijke opvoeding en sport. Een goede terreinafbakening was op zijn plaats. Door: Johan Steenbergen

FOTO: HANS DIJKHOFF

Wat de identiteit is van lichamelijke opvoeding en sport en hoe deze zich tot elkaar verhouden, zijn vragen die sinds jaar en dag worden gesteld. Daaraan nog een nieuwe en frisse bijdrage leveren is verre van eenvoudig. Ook loopt het geven van een antwoord op vragen naar de identiteit van 'iets' gemakkelijk uit op een vorm van essentialisme, in de zin van een zoektocht naar bepaalde kenmerken of elementen die voor eens en altijd als noodzakelijk gelden voor beide handelingssvelden. Om te beginnen sta ik kort stil bij de term 'identiteit' en wat hiermee in verband met lichamelijke opvoeding en sport kan worden bedoeld. Daarna ga ik achtereenvolgens in op de lichamelijke opvoeding en, iets uitgebreider, op sport, en de wijze waarop beide met elkaar kunnen samenhangen.

IDENTITEIT ALS EEN POSITIE TUSSEN ESSENTIALISME EN RELATIVISME

Hoewel ik wel degelijk probeer iets te zeggen over de identiteit van beide praktijken, wil en kan ik niet komen tot definitieve, laatste antwoorden. Voor eens en altijd de identiteit van de lichamelijke opvoeding en de sport bepalen, getuigt van weinig oog voor de dynamiek van beide 'handelingsvelden'. Lichamelijke opvoeding en sport zijn immers altijd ingebed in

een samenleving en bewegingscultuur, die door de tijd heen aan verandering onderhevig zijn.

Zowel sport als lichamelijke opvoeding zijn concepten waarover al sinds jaar en dag discussie is. Net als 'kunst', 'wetenschap' en 'democratie', zijn lichamelijke opvoeding en sport begrippen die wel worden aangemerkt als 'wezenlijk betwiste concepten'. Kenmerkend voor zulke concepten is dat hierover door theoretici wordt gediscussieerd, zonder dat tussen hen volledige overeenstemming is over de inhoud, het belang of de grenzen tussen wat wel en wat niet tot deze begrippen behoort. Lichamelijke opvoeding en sport zijn begrippen met zogenoemde vage grenzen. Beide worden gekenmerkt door een zekere begripsmatige openheid.

Op zoek naar zo'n essentie van lichamelijke opvoeding en sport, is onmogelijk en onwenselijk. Maar dat betekent niet dat we dus helemaal niets kunnen zeggen over iets als het specifieke karakter van lichamelijke opvoeding en sport of dat grenzen tussen beide en andere handelingssvelden nooit zijn te trekken. Deze relativistische, ik zou haast zeggen nihilistische visie, is evenmin zinvol. In beide gevallen namelijk kan van een eigenlijke gedachtewisseling over wat wel en niet tot sport en lichamelijke opvoeding behoort geen sprake zijn. De essentialist die zoekt naar een vaste kern, beschouwt deze als vaststaand en onbetwistbaar, de relativist neemt genoeg met ieder antwoord en zal al snel komen met een pendant van 'over smaak valt niet te twisten'. Een positie die vruchtbaarder is in het zoeken naar identiteit is die van een 'gematigd essentialistische'. Deze positie houdt in dat we wel degelijk iets kunnen zeggen over de identiteit van sport en lichamelijke opvoeding, dat bepaalde kenmerken vrijwel altijd in verband worden gebracht met beide, maar steeds wordt in het achterhoofd gehouden dat hierover discussie mogelijk is en dat beide concepten veranderlijk zijn.

LICHAMELIJKE OPVOEDING EN SPORT

Veel auteurs gaan impliciet uit van een dergelijke 'gematigd essentialistische positie' in verband met vragen als 'wat is lichamelijke opvoeding?', 'wat is sport?', 'wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen beide?'. Wat opmerkelijk is en

LICHAMELIJKE OPVOEDING

FOTO: HANS DIJKHOFF

Aandachtige toehoorders

direct in het oog springt is dat in de vraag wat specifiek is aan de lichamelijke opvoeding vrijwel altijd wordt gerefereerd aan de sport, de sportcultuur of de bewegingscultuur en andersom dat in de typering van sport vrijwel altijd wel iets wordt gezegd over lichamelijke opvoeding.

Zo stellen sommigen dat bewegingsonderwijs in feite sportonderwijs is. Ze achten het zelfs niet nodig een scherp onderscheid aan te brengen tussen lichamelijke opvoeding en sport. Anderen zeggen dat beide weliswaar niet identiek zijn, maar de lichamelijke opvoeding dient zich wel te oriënteren aan de sport. De lichamelijke opvoeding moet de leerlingen bijvoorbeeld bekwaam maken om in het veld van de sport te kunnen handelen. Hoe de specifieke relatie ook wordt gelegd, de sport of sportcultuur geldt als hét referentiepunt voor 'de' lichamelijke opvoeding. Dit betekent niet dat de lichamelijke opvoeding een getrouwe kopie is en moet zijn van de sportcultuur. Oriënteren aan sport moet niet uitlopen op, wat Crum ooit noemde, een 'conformistisch sportsocialisatieconcept'. Een op ongefilterde wijze overdragen van sport naar de lichamelijke opvoeding is in die zin onwenselijk. Sport kan voor de lichamelijke opvoeding het eerste, maar zeker niet het laatste woord zijn.

EEN MOGELIJKE TYPERING VAN SPORT

Als sport een belangrijk referentiepunt vormt van de lichamelijke opvoeding dan is dus van belang stil te staan bij de vraag welke activiteiten we nu op het oog hebben als we over 'sport' spreken. Ook op deze vraag worden diverse antwoorden gegeven. In een onlangs verschenen dissertatie heb ik geprobeerd deze diversiteit aan antwoorden in beeld te brengen en, steunend op de besproken auteurs, te komen tot een 'eigen' ordening van (de eigenheid van) sport en kom tot vier groepen sporten.

De grootste groep activiteiten, ook wel genoemd de harde kern van wat we sport noemen, wordt gevormd door de agonale bewegingsvaardigheidsspelen. Dit zijn de traditionele sporten als voetbal, basketbal, hockey, kleiduivenschietsen, volleybal, rugby. De eigenheid van deze groep sporten is te karakteriseren als een (1) spel waarbinnen bepaalde (2) bewegingsvaardigheden worden (3) getest. Met sport als spel bedoel ik dat sport een spelkarakter heeft. Iedere sport heeft (i) een bepaald spelgoal of bepaalde spelbedoeling (ii) er gelden regels die aangeven (iii) welke middelen wel en niet mogen worden aangewend in de realisering van het spelgoal. Bij ►►

het boksen zou het bijvoorbeeld uitermate effectief zijn de andere bokser neer te schieten. Dit (efficiënter) middel mag echter niet worden aangewend om het spelgoal 'de ander neerslaan' of 'meer punten scoren dan de ander' te realiseren - de regels verbieden dit. Deze agonale bewegingsvaardigheidsspelen zijn niet alleen vormen van spel, maar ook hebben ze een agonaal of wedijver karakter. Agonaliteit kan daarbij breed worden opgevat, namelijk zowel als de strijd met anderen, met jezelf, de elementen of een abstracte limiet. Agonaliteit neemt binnen deze groep vaak de vorm aan van een gedeelde test - het in competitie treden met de ander. Binnen de agonale bewegingsvaardigheidsspelen worden niet alle vaardigheden getest, maar alleen bewegingsvaardigheden. Het spelgoal van deze groep sportactiviteiten betreft altijd een bewegingshandelingsdoel: het snelst kunnen lopen, zwemmen of fietsen, hoger of verder kunnen springen of meer treffers of (doel)punten scoren.

De tweede, aanmerkelijk kleinere, groep sporten bestaat uit de agonale vaardigheidsspelen. Denk daarbij aan schaken, dammen, go en bridge. Of deze activiteiten wel vormen van sport zijn daarover bestaat veel minder consensus dan in geval van de eerste groep. Ze zijn niet paradigmatisch voor wat sport is. Toch blijken ze wel degelijk sterk verwant aan de eerste groep. Schaken, dammen en go zijn namelijk vormen van (1) spel waarbinnen specifieke vaardigheden worden (2) getest. Het enige verschil met de eerste groep sporten is dat het spelgoal van deze activiteiten niet wordt gedefinieerd in termen van een bewegingshandelingsprobleem. Het spelgoal is geen bewegingshandelingsdoel.

Soms worden activiteiten 'sport' genoemd die de kenmerken (1) spel en (2) agonaliteit ontberen, maar waarin wel bewegen centraal staat. Dit zijn de zogenoemde fitnesssporten of, zoals ik ze noem, bewegingsactiviteiten. Ook hier is geen eenduidigheid over de vraag of dit sporten zijn. Wat de activiteiten binnen deze groep met elkaar verbindt is dat het doel in fitness-termen is geformuleerd. De middelen die mogen worden aangewend om het intrinsieke doel 'fitheid' na te streven staan in een relatief contingente relatie tot dat doel. Er wordt volop bewogen tijdens fitness, maar heeft 'bewegen' niet de betekenis van het oplossen van bewegingsproblemen (spelenmerk ontbreekt), die primair in handelingstaal zijn geformuleerd. Het intrinsieke doel van fitness wordt veelal nader gespecificeerd in (fysiologische) effecten van de uitgevoerde lichaamsbewegingen. De groep 'bewegingsactiviteiten' bestaat uit een breed spectrum van verschillende bewegingsactiviteiten als callenetics, aerobics enzovoort. Doorgaans dus die activiteiten die binnen de muren van sportscholen en fitnesscentra zijn te beoefenen.

De vierde en laatste groep sportactiviteiten zijn de 'bewegingsvaardigheidsspelen'. Denk daarbij aan activiteiten als trekking, rafting, wildwatervaren, brandingsurfen, scubadiëving, hanggliding enzovoort. Dit zijn activiteiten waarvan het intrinsieke doel, net als bij agonale bewegingsvaardigheidsspelen, een bewegingshandelingsdoel is. Ook gaat het om een 'vrijwillige poging om onnodige obstakels te overwinnen',

waarbij dus welbewust van het gebruik van de meest efficiënte middelen wordt afgezien. Grootste verschil is dat minder, of zelfs in het geheel geen, sprake is van agonaliteit als een gedeelde test en ook zijn het spelgoal en de regels minder eenduidig geformuleerd. Activiteiten als brandingsurfen, del-tavliegen en skateboarden lijken minder aan regels gebonden en laten meer individuele vrijheid om nieuwe middelen en obstakels op te werpen tijdens het uitvoeren van de activiteit.

IS LICHAAMELIJKE OPVOEDING SPORTONDERWIJS?

Als sport nu het referentiepunt vormt voor de lichamelijke opvoeding dan is het vervolgens interessant eens te kijken naar de onderlinge relatie tussen beide. Welke uitgangspunten zijn vanuit het perspectief van de lichamelijke opvoeding te formuleren en aan te wenden voor een beoordeling van de huidige sport(cultuur). Ik zoek dus naar een soort normatief kader op grond waarvan keuzes zijn te maken op welke groep activiteiten de lichamelijke opvoeding zich kan richten. Ik formuleer hier drie uitgangspunten, die natuurlijk niet de pretentie hebben van volledigheid.

DRIE UITGANGSPUNTEN

Bewegingshandelingen primaat LO

Het eerste uitgangspunt is dat bewegingshandelingen het primaat vormen van de lichamelijke opvoeding. Daarmee bedoel ik allereerst dat alleen die sportactiviteiten een plaats dienen te hebben binnen de lichamelijke opvoeding, waarin het doel een bewegingshandelingsdoel is. Binnen zowel de groep agonale vaardigheidsspelen als de groep bewegingsvaardigheidsspelen is dit het geval. Voor de agonale vaardigheidsspelen als schaken en dammen niet. Met het primaat van bewegingshandelingen bedoel ik ook dat primair in handelingstaal over bewegen moet worden gesproken in plaats van in termen van lichaamsbewegingen. Steeds gaat het erom leerlingen te introduceren en bekwaam te maken in de mogelijkheden om bewegend op de omgeving betrokken te zijn. Als we iemand willen introduceren in het voetbal dan zal hoe dan ook worden gesproken van 'dribbelen', 'passen', 'onderscheppen', 'storen', 'vrijlopen' et cetera. Dit zijn werkwoorden die iets zeggen over de manier waarop iemand in relatie treedt met de omgeving. Natuurlijk is het zo dat de handelingstaal over bewegen soms moet worden aangevuld in termen van lichaamsbewegingen. Bijvoorbeeld de voetballer die de bal zelden goed passeert die zou als een aanwijzing kunnen worden gegeven over zijn standbeen of romp, om op die manier de bewegingshandeling 'passen' te realiseren. De beoordeling van een goede pass is vervolgens niet of zijn romp of standbeen goed staat, maar of de pass verbetert en uiteindelijk daar komt waar die de bal wil hebben. Met dit primaat van bewegingshandelingen boven lichaamsbewegingen is het maar de vraag of de groep 'bewegingsactiviteiten' binnen de lichamelijke opvoeding een plaats moet hebben. Immers, worden deze activiteiten niet primair geoperationaliseerd in termen van lichaamsbewegingen? Op een fietsergometer gaat het niet om fietsen, maar het uitvoeren van beenbewegingen waarvan de frequentie ook

nog vaak is gerelateerd aan minimale of maximale hartslagen en gebruikte calorieën. Hoewel in deze tijd de jeugd wat zwaarder wordt en er sprake zou zijn van bewegingsarmoede, zou mijn idee zijn ze in eerste instantie niet af te helpen van deze zwaarlijvigheid door ze met z'n allen aan fitnessapparaten te zetten. Een tendens die we vooral in de Verenigde Staten steeds meer zien.

Introduceren in en nadenken over sport

Het tweede uitgangspunt is dat lichamelijke opvoeding zowel dient te introduceren in de sportcultuur, maar hierop ook kritisch moet reflecteren. Lichamelijke opvoeding is nimmer alleen een kwestie van het bewegingsbekwaam maken, maar ook altijd is er sprake van bepaalde waarden en normen die binnen de activiteit gelden. Het eerste wat mij daarbij in verband met sport te binnen schiet is het principe fair play. In de sport van alledag wordt dit principe niet zelden met voeten getreden. Een onkritisch overnemen van en aansluiten bij wat in 'de' sportwereld als fair play geldt dat is voor de lichamelijke opvoeding niet onproblematisch. Bijvoorbeeld. Binnen het voetbal wordt wel gesproken van de zogenoemde professionele overtreding of strategische overtreding. Een doorgebroken speler bijvoorbeeld, wordt net voor het strafschoopgebied aan zijn shirt getrokken of onderuit gehaald. Binnen het voetbal wordt deze regelovertreding in sommige gevallen geaccepteerd, zonder dat wordt gesproken van unfair play. Ze zijn gaan behoren tot het specifieke ethos van de sportpraktijk - bepaalde conventies en gewoonten die door de tijd heen zijn gegroeid. Moet de lichamelijke opvoeding onkritisch aansluiten bij de gangbare opvattingen hierover binnen de sport of moet de lichamelijke opvoeding komen tot een deels eigen visie op fair play. Fair play zal hoe dan ook een belangrijke plaats moeten hebben binnen lichamelijke opvoeding, maar steeds zal het daarbij een laven zijn tussen dat wat in de sportpraktijk gebruikelijk is en wat we in morele zin acceptabel vinden.

Aansluiting bij wat jongeren uitdaagt om te bewegen

Het derde uitgangspunt is dat zoveel mogelijk moet worden aangesloten bij activiteiten die jongeren aanzetten tot het innemen van een 'speelse attitude'. Een van de belangrijkste taken van de lichamelijke opvoeding zou kunnen zijn jongeren zoveel mogelijk plezier te laten ervaren in bewegen. Eén manier om dit plezier te verhogen is aan te sluiten bij de speelse attitude van jongeren. Iets spelenderwijs aanleren is van groot belang als het om jongeren gaat. Juist zij geven immers bij uitstek blijk van een speelse attitude. Dat wil zeggen, een attitude waarbij de activiteit primaire om zichzelfwille wordt verricht en waarbij tijdens de uitvoering van de activiteit vrijheid wordt ervaren om iets nieuws uit te proberen. Vanuit pedagogisch perspectief zijn er goede redenen hier uitdrukkelijk bij aan te haken.

Activiteiten als basketbal, voetbal en tennis bieden kinderen en jeugdigen tal van bewegingsmogelijkheden die aansluiten bij hun exploratiedrang. Deze speelse attitude kan door de docent worden uitgelokt, bijvoorbeeld door spelers zelf te la-

ten ontdekken op welke verschillende manieren het speldeel kan worden gerealiseerd. Zo kunnen leerlingen bijvoorbeeld worden ingevoerd in de bijna onbegrensde mogelijkheden een doelpunt te maken in het voetbal - de schuiver, een mooie volley, het effectieve puntertje, de sierlijke lob, de geplaatste bal met de binnenkant van de voet, de indraaier met de buitenkant van de voet, de wreeftrap, de bicycle kick en de zweefkopbal. Allemaal zijn ze weliswaar gericht op dat ene doel 'het meer doelpunten maken dan de tegenstander', maar in de weg hier naartoe wordt ingespeeld op het inventieve en het creatieve.

Nu is het zo dat bepaalde activiteiten meer lokken tot spelen dan andere. De groep agonale bewegingsvaardigheidsspelen en vooral de bewegingsvaardigheidsspelen laten meer mogelijkheden toe om in te spelen op de speelse houding van jongeren dan de groep bewegingsactiviteiten. Natuurlijk, het plezier in het vrijwillig beoefenen van activiteiten als 'trekken aan gewichten', 'trappen op fietsen', 'lopen op een loopband', 'push ups en sit ups' kan wel degelijk zijn gelegen in de activiteiten zelf, maar meer voor de hand ligt te veronderstellen dat deze activiteiten primair worden beoefend om het resultaat dat ze kunnen opleveren: een mooi en slank lichaam, een laag vetpercentage, een goede conditie et cetera. Vooral lijkt men binnen deze activiteiten gericht te zijn op het uiteindelijke resultaat. De houding die door deze groep sportactiviteiten wordt uitgelokt is eerder het tegenovergestelde van een speelse houding, namelijk die van een zakelijke houding. Zo'n zakelijke houding wordt onder andere gekarakteriseerd door een primaire gerichtheid op het resultaat, het waarborgen van zekerheid, het streven naar efficiëntie en een zoveel mogelijk vermijden van risico's.

Op grond van de drie uitgangspunten ligt het dus meer voor de hand zich binnen de lichamelijke opvoeding te oriënteren op de sportgroepen 'agonale bewegingsvaardigheidsspelen' en 'bewegingsvaardigheidsspelen' in plaats van op de sportgroepen 'agonale vaardigheidsspelen' en 'bewegingsactiviteiten'.

TOT SLOT

Hoewel lichamelijke opvoeding zich kan oriënteren aan de sport, is een gelijkstelling van beide niet zinvol. Altijd dient een onderscheid te blijven bestaan tussen lichamelijke opvoeding en sport. Steeds weer is het de taak en verantwoordelijkheid van de lichamelijke opvoeding, vakdidacticie en sportpedagogen te bezien op welke wijze lichamelijke opvoeding nu eigenlijk aan wil sluiten bij de 'sport'. Daarbij kan het niet anders dan dat uitgangspunten worden geformuleerd die zowel (1) normatief pedagogisch als (2) conceptueel van karakter zijn. In dit artikel ben ik slechts ingegaan op enkele van die uitgangspunten.

De literatuurlijst is op te vragen bij de redactie.

CORRESPONDENTIE: j.steenbergen@kennispraktijk.nl

MRT

HET STARTEN VAN EEN REMEDIËRENDE BEWEGINGSPRAKTIJK

BEWEGINGSONDERWIJS ALS ZORGV

Een voetstap is drie tegels tot het einde van de straat en je gaat niet rennen, doe je het wel is het te laat, onherroepelijk. Het zebrapad is lang en niet zonder gevaar als je op de zwarte balken stapt, stort je wereld in elkaar en dat wil je niet. De zevende lantaarnpaal. Je kan er niet omheen, drie tikjes en je mag weer door, zo werkt het systeem heel eenvoudig. Vraag me niet waarom, het moet nou eenmaal zo en zo en zo en niet anders... (1) Door: Karel Verweij

TERUGBLIK

In deel 2 is een drietal voorbehouden gemaakt bij de effecten van het remediërende bewegingsonderwijs. Ten eerste hebben dit soort bewegingspraktijken tot doel een minimumniveau aan te brengen waardoor de mogelijkheden van leerlingen niet gelden als uitgangspunt. Ten tweede veroorzaakt goed bewegingsonderwijs voor alle leerlingen, in toenemende mate, een vergroting van de niveauverschillen. Het bijspijkeren van bewegingszwakke leerlingen naar een samenbrengend bewegingsniveau is onhaalbaar. Ten derde is bewegen een verhoudingswijze; het draagt steeds de sporen van het netwerk waarin het optreedt. In een relationeel bewegingsconcept wordt uitval daarom zoveel mogelijk in hetzelfde sociale verband bestreden. Het invoegen in de bewegingssituaties waarin de leerling uitgevoerd raakt kan niet in een andere groepspraktijk worden voorbereid.

Teruglezend steunt deel 2 op twee uitgangspunten. Allereerst is het een verzet tegen onderwijstechnologieën. Achter het zorgverbredingsdenken steekt de gedachte dat leerkrachten een bewegingsniveau bij leerlingen kunnen aanbrengen. Daarmee wordt de maakbaarheid van bewegingsgedrag door de leerkracht overschat. Bewaking en beheersing van leerprocessen verhindert vaak juist dat er activiteiten bij leerlingen ontstaan. Daarnaast is deel 2 een manifest tegen uitstoting. Hoewel onderkend wordt dat onderwijsprocessen gescheiden leertrajecten kunnen veroorzaken, wordt een pleidooi gevoerd voor inclusie (sociale insluiting) en leren bewegen in heterogene schoolgroepen.

NUANCERINGEN

Met deze kritische kanttekeningen bij remediërend bewegingsonderwijs ontstaat de indruk dat extra leertijd geen waarde kan hebben. Drie nuanceringen.

Eerder werd aangestipt dat het in de grote reguliere schoolgroepen moeilijk is om de minder goede leerlingen ook leeransen te bieden. Het kan dan ook voor de leerling en de leerkracht een hele verlichting zijn om buiten de gewone lessen in een kleinere groep en in een informeler sfeer wat te oefenen. Leerlingen met een bewegingsachterstand kunnen

hier succes ervaren en zo een 'duwtje in de rug krijgen' waardoor ze bewegen weer leuk gaan vinden. Dit soort lessen kan de leerkracht helpen vertrouwen bij zichzelf en het kind te wekken en uit te zoeken wat de leerling wel kan, wel wil en hoe het leert. Mogelijk kan de leerling geholpen worden voor zichzelf leersituaties aan te passen zodat hij in de gewone gymlessen minder aangewezen is op de hulp van anderen. Het kunnen voldoen aan een minimumniveau is niet hetzelfde als het verkleinen van niveauverschillen. Extra leertijd kan leerlingen helpen een bepaalde niveaudrempel te overschrijden waardoor ze kunnen deelnemen.

Beweegnormen en (potentiële) mogelijkheden van leerlingen hoeven elkaar niet tegen te spreken. Daar waar een leerling op grond van succeservaringen een positief zelfbeeld in bewegingssituaties heeft ontwikkeld mag een leerkracht aan disposities appelleren.

Conclusie: extra bewegingstijd kan leerkrachten en uitgevoerd geraakte leerlingen helpen openingen te vinden om leerlingen in de gewone lessen beter tot hun recht te laten komen.

Er zijn drie vormen van remediërend bewegingsonderwijs te onderscheiden:

- 1** rondom de lessen bewegingsonderwijs
- 2** een lessenreeks primair gericht op het verbeteren van een bepaalde bewegingsvaardigheid
- 3** een langduriger leertraject voor leerverstoorde jeugdigen met een (grote) bewegingsachterstand waarbij het vermogen te leren min of meer is aangetast.

Deze derde vorm van extra leertijd wordt hieronder uitgewerkt. Uitgangspunt is hierbij 'Club Extra'. Dit is een bewegingsverband uit de buitenschoolse bewegingscultuur bedoeld voor kinderen van de basisschoolleeftijd, die zich om enigerlei reden geen plaats weten te verwerven op een gewone sportvereniging. Club Extra is zowel een remediërende bewegingspraktijk als een sportstimuleringsproject. Aan de ene kant is het een soort 'vrijtijdsonderwijs': er wordt geprobeerd de leer- en/of gedragsproblemen (die het lidmaatschap

VERBREDING (3)

van de kinderen bij een gewone sportclub verhinderen) weg te nemen. Aan de andere kant is het een 'omnivereniging' waar de kinderen met allerlei takken van sport kunnen kennismaken. Het lidmaatschap bij Club Extra is dan ook tijdelijk; het is de bedoeling dat ze na verloop van tijd (na een half tot ongeveer tweeënhalf jaar) de overstap naar een gewone sportvereniging maken. In deze tekst is gekozen voor de naam 'Sportclub Extra' om te benadrukken dat de vereniging onderdeel uitmaakt van de georganiseerde bewegingscultuur. De tekst is gebaseerd op mijn ervaringen als lesgever bij Sportclub Extra in de Gemeente Haarlemmermeer.

VOORUITBLIK

Bij Sportclub Extra wordt een onderscheid gemaakt in een 'invoegingsfase' en een 'beïnvloedingsfase'. In de eerste fase worden de kinderen ingeleid in bepaalde gewoonten ('zo zijn onze manieren') die lucht geven en hen helpen zich in deze groepspraktijk op hun gemak te voelen. De tweede fase is meer productgericht; getracht wordt het bewegingsgedrag van de kinderen te verrijken. Hiertoe ontwerpt de lesgever krachtige leeromgevingen die de potentiële mogelijkheden van deelnemers aanspreken. Een uitwerking van de beïnvloedingsfase blijft hier achterwege, de tekst richt zich op de invoegingsfase.

Hierin staat 'ontwerpend lesgeven' centraal. Dit (educatieve) ontwerpen wordt toegepast op drie thema's: omgangsstijlen, activiteitskeuze en organisatievormen. De didactische toepassing van deze gebieden kan als volgt verwoord worden:

- omgangsstijlen: het zo met deelnemers communiceren dat ze meer zichzelf kunnen zijn
- activiteitskeuze: het zo vormgeven van een aanbod van bewegingssituaties dat deelnemers naar hun mogelijkheden kunnen meedoen
- organisatievormen: het zo kiezen van regels dat de deelname aan bewegingssituaties gemotiveerder gaat verlopen.

Een vooruitzicht op de inhoud

De volgende paragraaf handelt over 'leerverstoorde' kinderen. Bij deze kinderen is het leren zelf aangetast. Nadat het onderscheid en de samenhang van leer- en gedragsproblemen is benadrukt worden gedragskenmerken van leerverstoorde kinderen gegeven. Deze worden vervolgens opgenomen in 'parameters' waarmee de kwaliteit van leersystemen kan worden geschat. Deze aanzet vraagt om discussie. In de paragraaf daaropvolgend worden pedagogische uitgangspunten van een orthodidactiek bewegingsonderwijs beschreven die kunnen helpen de inbreng van leerverstoorde kinderen te optimaliseren.

In de laatste paragraaf worden deze pedagogisch/didacti-

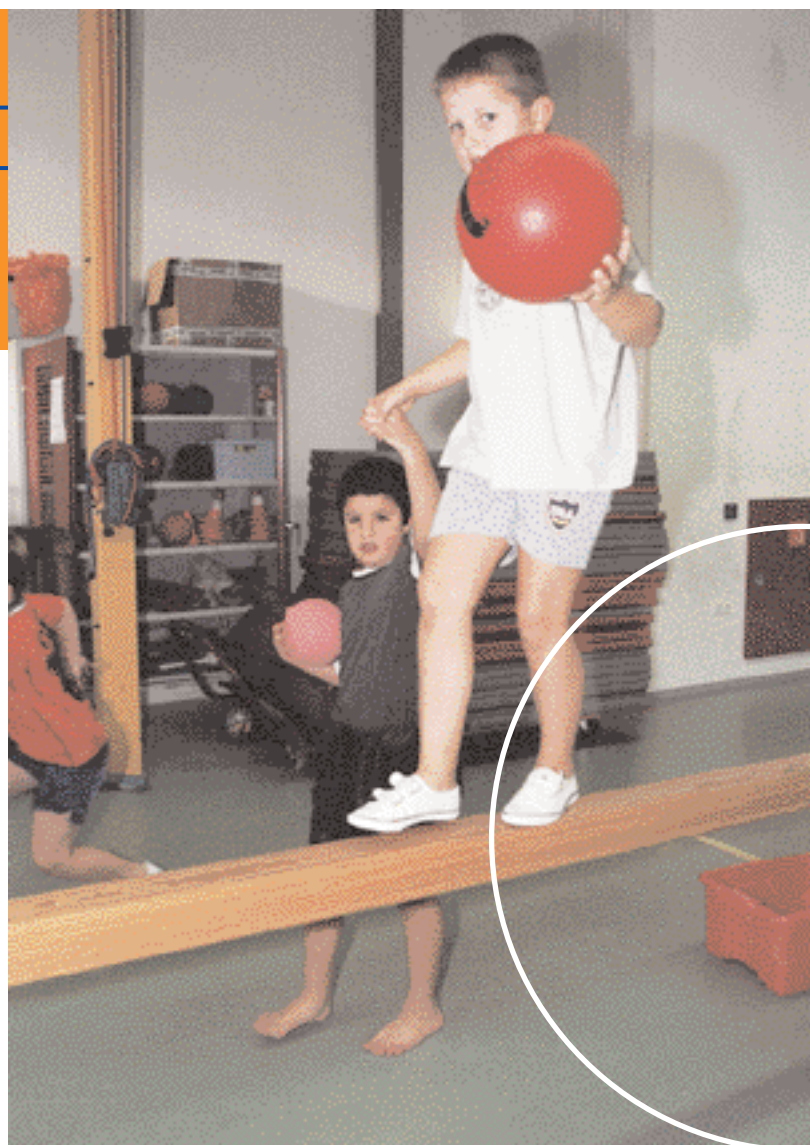

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Gelukkig heb ik hulp

sche denkbeelden gepraktiseerd naar een bepaalde werkwijze. Doel van deze werkwijze (2) is op te sporen wat de bewegingsmogelijkheden van deelnemers zijn. Essentieel hierbij is dat de aansturende functie van de 'leerkracht' verdwijnt ten gunste van een initiërende rol van 'leerlingen'. (3) De tekst wordt besloten met enkele samenvattende slotopmerkingen.

Vanwege de omvang wordt in deze aflevering alleen de paragraaf over leerverstoorde kinderen behandeld.

LEERVERSTOORDE KINDEREN

Gedragskenmerken

Het is een bonte verzameling kinderen die in hun eerste les bij Sportclub Extra de kleedkamer binnenstormen: onhandige kinderen, hoogbegaafden (voor wie bewegen maar geen betekenis wil krijgen), kinderen met een lichte lichamelijke of verstandelijke beperking, lastposten die steeds voor stennis zorgen, kinderen die afzijdig blijven en niet weten hoe ze af moeten stemmen op anderen, kinderen met overgewicht, on-aandachtige overbeweeglijke kinderen, enzovoort. Grofweg kunnen ze ingedeeld worden in twee categorieën:

- kinderen die bij de deelname aan bewegingssituaties gehinderd worden door 'technisch/instrumentele' factoren
- kinderen die bij de deelname aan bewegingssituaties gehinderd worden door 'sociaal/emotionele' factoren.

»

Het maakt heel wat uit of deelname bemoeilijkt wordt door bewegingsonhandigheid of door voor anderen hinderlijk gedrag. Toch hangen deze categorieën ook met elkaar samen. In 'Stress en stressbuffers in schoolklassen' (4) wijst Van der Wolf op de samenhang van leermoeilijkheden en het onvermogen de sympathie van medeleerlingen en de leerkracht te verwerven. Verondersteld wordt dat 'leergestoorde kinderen in het algemeen passief betrokken zijn bij het leerproces. Deze kinderen proberen onvoldoende nieuwe informatie te integreren met wat eerder is geleerd en beoordelen niet zorgvuldig inkomende informatie. Dit geldt zowel voor leerstof als voor sociale informatie.' (5) De ontstane passiviteit in leersituaties bemoeilijkt ook de omgang met medeleerlingen.

De samenhang van leer- en gedragsproblemen heeft alles te maken met de leergeschiedenis van deze kinderen. Leerverstoorde kinderen zijn langdurig blootgesteld aan leertaken die ze niet konden oplossen en hebben het idee ontwikkeld dat er geen verband bestaat tussen hun inspanningen en het resultaat. De ervaring van voortdurend falen leidt ertoe dat zij er van uit gaan dat ze onvoldoende capaciteiten bezitten om leertaken tot een goed einde te brengen. Dit leidt uiteindelijk tot een apathische houding; ze denken de omstandigheden waaraan ze onderhevig zijn niet meer te kunnen beïnvloeden. Ze verliezen hun zelfrespect en gaan meer en meer onder hun kunnen presteren.

Hoewel deze gegevens voortkomen uit onderzoek naar cognitieve leerprocessen, en niet naar handelingsgerichte leerprocessen, is deze neergaande spiraal waarin kinderen met leermoeilijkheden belanden ook voor de begeleider van Sportclub Extra herkenbaar. Met de volgende verzameltermen kan dit proces gesignaleerd worden:

- interessevernauwing
- verminderende succesgerichtheid
- afnemende beoordeling van de effecten van eigen handelen
- afnemende concentratie op de leertaak
- vermindering van adequate probleemoplossende werkwijzen
- toenemende inactiviteit
- misluk- en toetsangst
- negatief zelfbeeld
- onjuiste inschatting van de eigen mogelijkheden
- toenemend gevoel van onvermogen invloed op de omgeving uit te kunnen oefenen
- toeschrijven van 'lukken' aan externe factoren en 'mislukken' aan zichzelf
- dalende inventiviteit om sociale conflicten op te lossen
- op grond van een gebrek aan zelfwaardering een meer onderdanige benadering van medeleerlingen
- toenemende afzijdigheid; naar medeleerlingen en de leerkracht
- toenemende gerichtheid op eigen falen; verlies aan wederkerigheid.

INTENTIONALITEIT

Leersystemen zijn met de volgende 'parameters' (6) te verstaan:

- onbevangenheid - fouten maken en ervan leren
- aandachtigheid - zich op 'iets' of 'iemand' richten
- ontvankelijkheid - waarde ontlenen en beantwoorden
- betrokkenheid - 'iets' willen kunnen
- wendbaarheid - inzichten toepassen in andere situaties.

De keuze van deze parameters is behoorlijk willekeurig. Toch kunnen ze helpen de kwaliteit van iemands leersysteem nauwkeuriger te plaatsen. In welke mate experimenteert iemand? Wat is de aard van iemands aanwezig zijn? Hoe voegt iemand zich? Wat en hoe wil iemand leren? Hoe past iemand zich aan de steeds wisselende omstandigheden aan? Mogelijk worden de vijf begrippen dekkend omschreven met de volgende onderzoeksvraag: welke activiteiten onderneemt iemand samen met anderen in bewegingssituaties en welke betekenissen worden daarbij herhaaldelijk 'geconstrueerd'?

Om aansluiting bij deelnemers te vinden dienen lesgevers antwoorden te vinden op de volgende vragen:

- onbevangenheid: welke activiteiten zijn onbelast?
- aandachtigheid: waar is iemand opmerkzaam op?
- ontvankelijkheid: waarin is iemand open?
- betrokkenheid: waar ligt iemands passie?
- wendbaarheid: hoe wordt deelname hernomen?

Zorgverbredende begeleiders sluiten aan op de inbreng van deelnemers. In deel 4 wordt dit verder uitgewerkt.

Wordt vervolgd

Noten

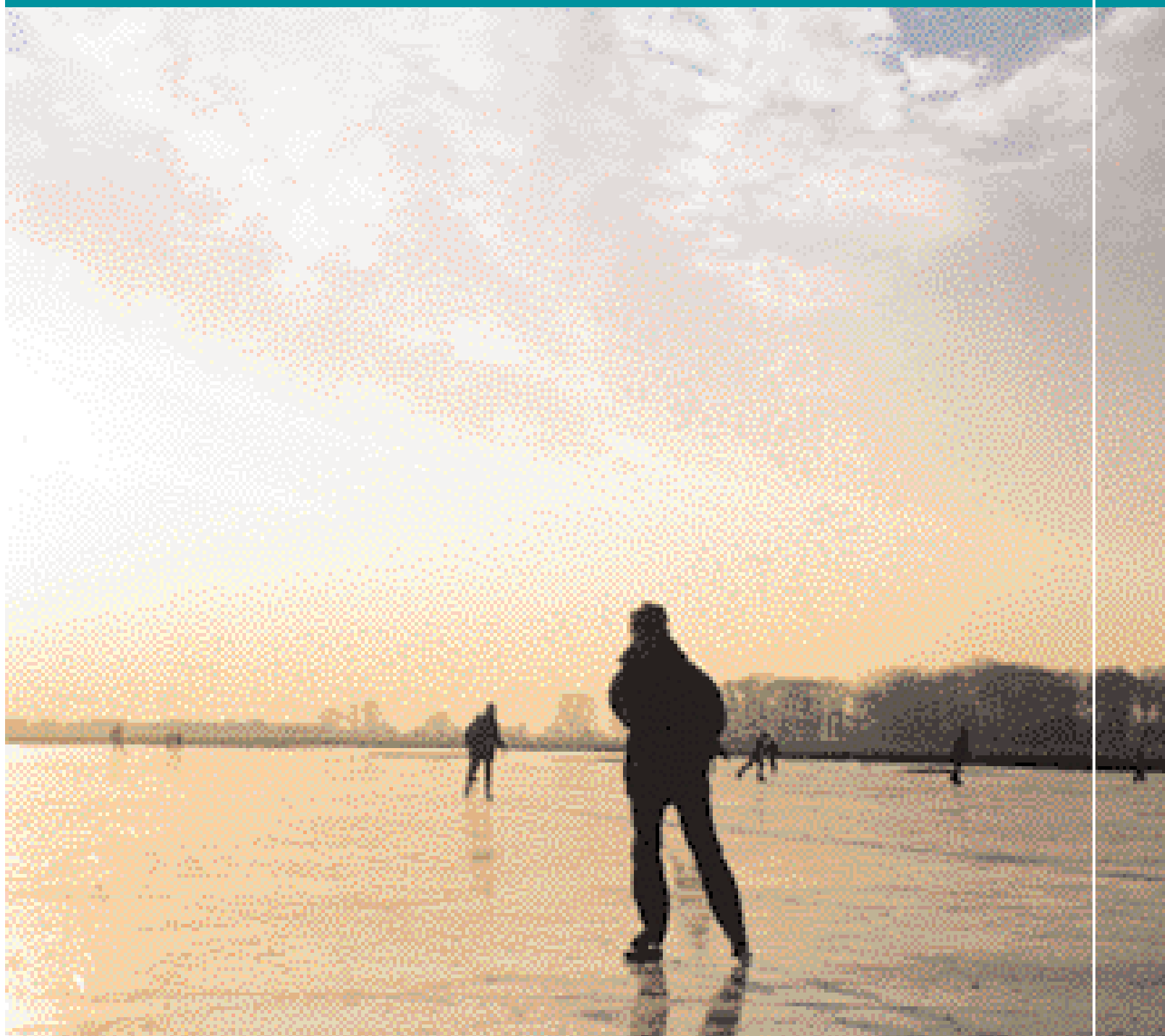
- 1 *Tegels* - H. van Veen 'Vogelvlucht II z'n mooiste liedjes' Harlekijn / Polydor
- 2 In deze tekst wordt geen onderscheid gemaakt tussen pedagogiek, didactiek en methodiek.
- 3 Om deze andere verhouding te benadrukken, en recht te doen aan het vrijetijd domein, heb ik de termen 'lesgever'/'begeleider' en 'kinderen'/'deelnemers' gebruikt.
- 4 Opgenomen in: *Kinderen: schoolproblemen en stress* redactie; J. C. van der Wolf Boom Meppel/Amsterdam 1991
- 5 Idem pagina 119
- 6 'Parameter': grootheid waarmee de toestand van een systeem beschreven kan worden *Kramers groot woordenboek Nederlands* Elsevier/Meulenhoff Educatief Amsterdam/Brussel 1986

CORRESPONDENTIE: k1.verweij@hetnet.nl

PRAKTIJKKATERN BEHORENDE BIJ LICHAMELIJKE OPVOEDING 1 - 2005

PRAKTIJKATERN

SCHAATSEN JONG GELEERD

PRAKTIJK BASIS- VOORTGEZET ONDERWIJS

Schaatsen is in Nederland cultuurgoed. Behalve op natuurijs wordt er steeds vaker op (overdekte) kunstijsbanen geschaatst. Ook scholen zijn daar regelmatig in groten getale met hun leerlingen te vinden.

Door: Henk Gemser en Ernst Hart

PRAKTIJK BASIS- VOORTGEZET ONDERWIJS

NIEUW BOEK SLAAT BRUG TUSSEN BEWEGINGSONDERWIJS EN SCHAATSSPORT

SCHAATSEN JONG GELEERD

Schaatsen is in Nederland cultuurgood. Behalve op natuurijs wordt er steeds vaker op (overdekte) kunstijsbanen geschaatst. Ook scholen zijn daar regelmatig in groten getale met hun leerlingen te vinden. Door: Henk Gemser en Ernst Hart

In het nieuwe boek *Schaatsen jong geleerd* wordt een brug geslagen tussen de schaatssport en het bewegingsonderwijs. Het biedt schaatsinstructeurs (in opleiding) alsmede docenten en studenten lichamelijke opvoeding een visie en veel praktijksituaties om schaatsen bij kinderen te introduceren. Er wordt dus een brede toegankelijkheid nagestreefd. Een kennismaking.

Bewegingsonderwijs en sport hebben ieder een eigen doelstelling en cultuur. Naast de vele verschillen zijn er echter ook overeenkomsten. In *Schaatsen jong geleerd* wordt geprobeerd een brug te slaan tussen beide werelden. Steeds is hierbij het uitgangspunt dat schaatsen een uitdagende jeugdsport kan zijn, mits er ook veel aandacht wordt geschonken aan het creëren van spelplezier. Veel keuzes die in het boek worden gemaakt, kunnen vanuit deze achtergrond worden begrepen.

SCHAATSEN IN NEDERLAND

Is het een wonder dat de Hollandse meesters met zo veel

Ijsplezier voor jong en oud

hartstocht hun wintergezichten schilderden? Ongetwijfeld raakten ook zij in de ban van de magie van het bevroren water en de schoonheid en sportiviteit van het zich voortbewegen op de smalle ijzers. Gelukkig heeft het ijs zijn magie nog niet verloren. De laatste honderd jaar ontwikkelde het schaatsenrijden zich zowel recreatief als in wedstrijdverband enorm. Als topsport spreekt het schaatsen in Nederland zeer tot de verbeelding.

EENVOUD EN TOEGANKELIJKHEID

Er zijn veel manieren om te schaatsen en het materiaal waarop gereden kan worden is divers. In het boek wordt uitgegaan van de eenvoudige lage schaats, die optimale stabiliteit geeft door dicht bij de ijsvloer te staan en geen grote financiële investering vraagt van de beginner. IJshockey en kunstrijden met de daarbij behorende schaatsmaterialen blijven buiten beschouwing. Waarmee niet gezegd is dat veel van de beginselen van het schaatsonderricht geen betrekking zouden kunnen hebben op deze takken van de schaatssport. Zoeken naar efficiëntie in de schaatsbeweging en te leren 'dansen' op het ijs, dat is voor een docent het mooiste om met beginnende schaatsenrijders te bereiken. Aan de vraag hierbij naar eenvoudige en daardoor toegankelijke informatie over schaatsinstructie wordt in het boek voldaan.

INTERESSE EN PLEZIER

Geen kind is gelijk. Noch in aanleg, noch in interesse. Dat blijkt iedere keer weer als de beginsituatie van leerlingen wordt geïnventariseerd. Om de kans op succesvol leren schaatsen zo groot mogelijk te maken, moet er een situatie worden gecreëerd waarbij interesse wordt gewekt en plezier wordt beleefd. De kinderen in een groep willen hierdoor hetzelfde, accepteren het verschillende vaardigheidsniveau van elkaar en dit collectief werkt stimulerend.

Iedere leerling dient over goed bruikbaar schaatsmateriaal te kunnen beschikken. De schaatsen zullen bovendien scherp en goed geslepen moeten zijn. Het is nodig dat dit al voor de eerste les in orde is. Als deze materiaalverzorging niet goed lukt, zou de eerste praktijkles uitgesteld moeten worden tot de zaken in orde zijn. De leerling moet namelijk vanaf het begin een goede kans hebben op een positieve beleving. Hierdoor kan het schaatsen hopelijk tot een eigen keuze worden.

LABIEL EVENWICHT

Schaatsen is voor de beginnende schaatser vooral een kwestie van balanceren. Het rechtop staan op schaatsen is, hoe ogenschijnlijk stabiel ook, een labiel evenwicht. Elk mo-

FOTO: ERNST HART

ment kan de balans verloren worden met mogelijk een val tot gevolg. Opvallend genoeg veroorzaken balansreflexen bij de beginnende schaatser een actief wild bewegen, waardoor de kans op vallen ongewenst toch wordt vergroot.

In het boek wordt nader ingegaan op het balansprobleem bij het leren schaatsen. Tevens wordt besproken welke eisen er in dit verband aan goed schaatsmateriaal gesteld mogen worden.

IJSBAAN EN VEILIGHEID

Schaatsen op natuurijs is een fantastische ervaring, maar kent helaas veel praktische beperkingen. Door de onvoorspelbaarheid van het weer en de kwaliteit van de ijsvloer is een regelmatig terugkerende schaatsinstructie op natuurijs niet goed mogelijk. Op kunstijsbanen is het plannen van een lessencyclus echter wel goed mogelijk.

In het boek wordt informatie gegeven over schaatsles op ijsbanen en worden tegelijkertijd veiligheidsmaatregelen besproken.

BASISHOUDING EN BASISBEWEGING

Door de vele internationale wedstrijden die ieder seizoen op televisie worden uitgezonden, komt de schaatsbeweging van topwedstrijdschaatsers veelvuldig onder de aandacht. Dit werkt wellicht als een stimulerend voorbeeld, maar kan nooit het belangrijkste motief zijn om ook te willen leren schaatsen. Het is niet reëel en bovendien niet eerlijk deze perfecte schaatsbeweging van een beginnende schaatser te verlangen.

In het boek worden de basishouding en basisbeweging bij het schaatsen op ijs zo eenvoudig mogelijk onder woorden en in beeld gebracht. Er wordt onderscheid gemaakt tussen rechtuit schaatsen en een bocht schaatsen. Het is belangrijk dat bij de instructie geen moeilijk te begrijpen opdrachten uitgevoerd hoeven te worden. Soms werkt het verhelderend om de beschreven schaatssituatie te vergelijken met een situatie zonder schaatsen.

METHODIEK EN NIVEAUS

De beginsituaties van leerlingen die willen leren schaatsen, kunnen flink verschillen. Toch zijn er bij beginnende schaatser ook veel overeenkomsten in schaatsvaardigheid te ontdekken. Hierdoor is het mogelijk om leerlingen in niveaugroepen in te delen en oefendoelen gefaseerd aan te bieden. In het boek wordt een methodiek aangereikt om leerlingen te leren schaatsen. Daarbij kunnen twee indelingen worden gemaakt:

- kinderen van 6 tot 14 jaar (indeling I)
- jongeren vanaf 14 jaar en volwassenen (indeling II).

KINDEREN VAN 6 TOT 14 JAAR

Niveau 1 Deze kinderen zijn echt beginnend. Ze kunnen misschien wel zelfstandig op de schaatsen staan, maar niet vooruit komen.

Niveau 2 Deze kinderen kunnen zelfstandig vooruit komen

Veiligheid en organisatie

Uitdagende spelvormen op de schaats

Oefenen met een rekje

Gewenst bij 'pootje over': holle buik, iets gebogen knieën en kleine overstapactie

op de schaatsen en kunnen daarna even glijden. Er is kennisgemaakt met vallen en remmen.

Niveau 3 Deze kinderen kunnen vaart maken en glijden op twee schaatsen, terwijl ze recht op de schaatsen staan. Ook kunnen ze een wat zijwaartse beweging

PRAKTIJK BASIS- VOORTGEZET ONDERWIJS

FOTO: ERNST HART

Oudhollandsche magie

maken en met licht gebogen knieën schaatsen. Bovendien wordt het vallen en remmen redelijk beheerst.

Niveau 4 Deze kinderen kunnen schaatsen in een goede schaatshouding met zijwaarts afzetten. Ook kunnen ze verzameld glijden op één schaats. Bovendien kunnen ze een 'pootje over' maken

Niveau 5 Deze kinderen kunnen schaatsen in een goede schaatshouding met zijwaarts afzetten. Ook kunnen ze verzamelen en laat op de nieuwe schaats gaan staan. Daarnaast kunnen ze sturen met de schaatsen. Bovendien kunnen ze meerdere keren 'pootje over' achter elkaar maken.

JONGEREN VANAF 14 JAAR EN VOLWASSENEN

Niveau 1 Beginnende schaatsers: zij hebben nog niet eerder geschaatst.

Niveau 2 Redelijke schaatsers: zij kunnen een redelijke voortgang op het ijs maken en recht op de schaatsen staan.

Niveau 3 Goede schaatsers: zij kunnen reeds een behoorlijke snelheid maken en beheersen ook 'pootje over'.

AFWISSELING EN BETROKKENHEID

In het boek worden bij elk niveau beschreven:

- de beginsituatie
- de doelstellingen
- de belangrijkste oefenvormen.

Natuurlijk kunnen de oefenvormen in allerlei varianten door de docent aangeboden worden. Ook kunnen leerlingen heel goed hun eigen inbreng hebben bij het kiezen van opdrachten om bepaalde onderdelen te oefenen. Belangrijk is dat afwisseling en betrokkenheid gestimuleerd worden. Op die manier kan goed aangesloten worden bij de interesse van de leerlingen en kan het plezier in het leren schaatsen vergroot worden.

OEFEN- EN SPELVORMEN

De kans op succesvol leren schaatsen is het grootst wanneer gebruik wordt gemaakt van eenvoudige en toegankelijke in-

formatie en oefeningen. De opdrachten die de docent aan leerlingen geeft, moeten uitnodigend, maar ook snel te begrijpen zijn. In het boek worden oefen- en spelvormen aangegeeft, waarbij leerlingen spelenderwijs leren schaatsen. Het gaat er daarbij steeds om dat er intensief en met plezier wordt geoefend.

Om beginnende schaatsers te helpen balans te vinden, kunnen heel goed hulpmiddelen ingezet worden. Een rekje, pilon of stok is te preferen boven wederzijdse ondersteuning van schaatsers. Door de docent en door de leerlingen zelf kunnen talloze oefenvormen met deze hulpmiddelen worden bedacht. Het is echter wel de bedoeling om zo snel mogelijk zonder hulpmiddelen te gaan schaatsen.

TOT BESLUIT

Spelenderwijs leren schaatsen geeft veel plezier en zorgt ervoor dat er door de leerlingen ongemerkt flink geoefend wordt. Ter illustratie van dit artikel zijn verschillende voorbeelden van oefen- en spelvormen uit het boek afgebeeld. Natuurlijk zijn heel veel bekende spelletjes uit het bewegingsonderwijs of uit het buiten spelen ook goed op ijs te doen, mits er voldoende aandacht is voor de veiligheid van de leerlingen. We wensen zowel leerlingen als docenten hierbij veel plezier!

Henk Gemser is docent lichamelijke opvoeding en oprichter van schaatsschool Pro Action. Daarnaast was hij jarenlang docent aan het CIOS in Heerenveen en trainer-coach bij verschillende KNSB-kernploegen.

Illustraties:

Hendrik J. Vos
hvjvos@xs4all.nl

Correspondentie:
henkgemser@hetnet.nl

Schaatsen jong geleerd

Henk Gemser

ISBN 90 72335 37 6

€ 13,50

Jan Luiting Fonds

Postbus 398

3700 AJ Zeist

Fax: 030-6912810

E-mail: alg@kvlo.nl

Internet: www.janluiting-fonds.nl

of via de boekhandel

AAN DE BAK IN HET VAK

INTERVIEW MET JOOST VAN HET KAAR

Mijn naam is Joost van het Kaar, ik ben docent LO op de Schoter

Scholengemeenschap in Haarlem. Ik ben 26 jaar. In 2003 ben ik afgestudeerd aan de alo in Amsterdam.

Naast docent LO ben ik voor het tweede jaar mentor van een brugklas.

Dit jaar geef ik voor het eerst LO2 en een aparte cursus zelfverdediging voor meisjes.

Naast school ben ik momenteel druk in training voor een marathon.

In de zomer geef ik veel skatecursussen.

Dit jaar geef ik voor het eerst LO2, dat is echt super tof.

FOTO: SCOTIE LO

Ik hang ondersteboven in het wandrek.

FOTO: KOEN HUPPELDERPUP

Afsluiten judo

WAT MAAKT JOUW WERK LEUK?

GEEF EEN VOORBEELD/ANEKDOTEN

Verscheidenheid, elke dag is anders. Binnen, buiten, ijsbaan, zaal, zwembad, vmbo-t, havo, vwo, LO1, LO2, theorielessen, praktijklessen, dansen, turnen, judo, balspelen etc. Waar vind je zoveel verscheidenheid aan onderwerpen in je werk!!!

Vaak moet ik erg lachen om de opmerkingen en verhalen van de leerlingen. Een grappig voorbeeld is de binnenkomst van de jongens. Ze roepen dan, 'Hé joweri meessie gaan we vandaag voetballuh!!!!' Ze zijn teleurgesteld als ze moeten turnen, maar komen na afloop wel even melden dat deze les zeker wel *power to the king kong was!*

Verder vind ik het heel leuk dat we veel met de collega's op stap gaan. Samen op golfles, volleyballen en een biertje pakken.

WAAR STOOR JE JE AAN IN JOUW WERK?

Je enthousiasme werkt af en toe tegen je. Er kan niet altijd snel een beslissing genomen worden door hogerhand dat vind ik jammer.

Verder vind ik het moeilijk dat als je werkt op een groeiende school, dat je dan veel tijd kwijt bent van je les, doordat je een zaaltje van de gemeente krijgt toegewezen dat dik tien minuten fietsen is.

HOE ZOU JE GRAAG WILLEN DAT LEERLINGEN AAN JE TERUGDENKEN WANNEER ZE DE SCHOOL VERLATEN HEBBEN?

Als ik zelf terug denk aan mijn lessen op de middelbare school, kan ik eigenlijk alleen maar de docenten voor me halen en niet wat voor lessen ik heb gedaan. Graag wil ik dat de leerlingen een fijne tijd hebben op de school. Ik hoop dat ze positief terugdenken aan de gymlessen en dat ze denken, nou bij die Joost heb ik leuke dingen gedaan en heb ik veel geleerd.

SUCCESSSEN/LESONDERDELEN DIE HET ALTIJD 'DOEN'.

Chagrijnenspel: in groepen de zaal oversteken. Met verschillende materialen. Je mag de vloer niet raken. Raakt iemand de grond, moet de hele groep terug.

Bunkertrefbal: trefballen waarbij leerlingen met allerlei materialen een bunker mogen maken.

HOE ZIET EEN LES LO ER IN 2020 UIT?

Computer in de gymzaal, meer zelfstandig werken, veel formulieren waarop leerlingen zelf moeten ontdekken hoe de les/het onderdeel moet.

Meer waardering voor het vak LO. Betere faciliteiten. Uiteraard net zo boeiend en interessant als dat het nu is. «

IDENTITEIT

VERSLAG VAN WORKSHOP

KLEUR BEKENNEN IN DE LES BEWEGI

Waarden zijn overal, ook in de lessen bewegingsonderwijs. Waarden kunnen op uiteenlopende manieren ge-problematiseerd worden. Identiteit: een kwestie van tijd en prioriteit is een mooi thema om bij stil te staan.

Door: Hilde Bax

Na een korte inleiding worden de deelnemers aan de workshop uitgelokt tot kleur bekennen. Dat gebeurt met behulp van een drietal waarde(n)geladen stellingen.

MORAAL EN ETHIEK GEVEN KLEUR AAN HET VAKGEBIED VAN BEWEGEN EN SPORT

De waarde(n)gevoeligheid van het vak bewegingsonderwijs kan vanuit twee invalshoeken onderbouwd worden. Zowel vanuit vakspecifieke uitgangspunten en achtergronden (visie op bewegen, lichamelijkheid en bewegingscultuur) als vanuit levensbeschouwelijke aspecten.

Uitgangspunt is dat lesgeven geen waarde-vrije activiteit is. In iedere onderwijssituatie spelen waarden een rol en komen waardevolle momenten voor. Lesgeven is een aaneenschakeling van keuzes, maar natuurlijk worden lang niet alle keuzes bewust gemaakt.

Toch is het zinnig regelmatig stil te staan bij de gemaakte keuzes. Willen expliciteren en kleur bekennen kan de onderwijskwaliteit alleen maar ten goede komen.

Moraal gaat over waarden en normen in het handelen, over wat goed handelen is. De moraal kan zich afspelen in de privé- en in de publieke sfeer. Waarden kunnen betrekking hebben op het welzijn van individuen maar ook op de kwaliteit van de samenleving. Waarden kunnen een algemeen karakter krijgen, bijvoorbeeld rechtvaardigheid, gezondheid, verantwoordelijkheid, menswaardigheid, vrijheid, gelijkwaardigheid, veiligheid en vrede. Ze kunnen ook meer specifiek zijn voor bewegen en sport, bijvoorbeeld fair play, doorzettingsvermogen, teamspirit en omgaan met verlies en winst.

Een norm kan beschouwd worden als een concretisering van een waarde. Een gedragsregel waarin de waarde gestalte krijgt. Normen dragen waarden uit, ze kennen sancties.

Waarden en normen kunnen niet alleen verschillen van aard, maar ook van niveau. Sommige waarden vinden we belangrijker dan andere. Bovendien kunnen mensen verschillende waarderingen voor waarden hebben. Zo waarderen sommige leerkrachten het 'prestatieve' meer en anderen 'het rekening houden met de mogelijkheden van de ander'. Daarnaast kan het zijn dat de waarden die prioriteit krijgen in de les bewegingsonderwijs verschillen van die in de georganiseerde sport.

Maar welke kleur wordt verkozen? Welke overwegingen gelden? Dit zijn vragen voor de ethiek. In de ethiek wordt gere-

flecteerd op waarden en normen en vragen we ons af wat goed handelen is. En daarbij zijn natuurlijk levensbeschouwelijke en vakspecifieke kwesties in het geding.

CONCRETISEREN VAN WAARDEN EN NORMEN IN HET BEWEGINGSONDERWIJS

Als leerkrachten bewegingsonderwijs hebben we de taak om bewegingsgedrag van leerlingen te beïnvloeden. Er zijn kerndoelen en eindtermen voor ons vakgebied geformuleerd.

Maar er blijft veel ruimte voor eigen interpretaties en werkwijzen.

De volgende drie punten kunnen daarbinnen een belangrijk streven zijn.

- 1 Leerlingen ervaren en leren bewegen zien als een onderdeel van het leven voor het leven. Zij willen veel ervaring opdoen met verschillende vormen van bewegen.
- 2 Leerlingen bewegen niet alleen, ze leren om met anderen te bewegen, samen te werken en rekening te houden met elkaars mogelijkheden.
- 3 Zonder voldoende kennis van bewegen is het maken van goede keuzes slecht mogelijk. Leren over bewegen in samenhang met het doen is daarom evident.

Bovendien is het streven in de lessen bewegingsonderwijs aan te sluiten bij de ervaringswereld van de leerlingen en bewegingstrends zoals die zich in de samenleving voordoen.

Na school staan leerlingen immers op eigen benen en gaan ze zelfstandig verder. Als ze in ons vak veel succeservaringen hebben beleefd kunnen ze die wellicht genereren naar andere en nieuwe bewegings- en sportsituaties. Niet alleen het hebben van die succeservaringen is belangrijk, leerlingen moeten zich daarvan ook bewust zijn. Dat schept een voorwaarde voor verdere ontwikkeling. De school is de plek bij uitstek om die competenties te leren.

Docenten kunnen hieraan veel sturing geven. Bijvoorbeeld door het inrichten van bewegingssituaties op verschillende niveaus, zodat alle leerlingen perspectief hebben om verder te komen. Het gaat ook om meervoudige deelnamebekwaamheid, deelnemen in verschillende rollen is van belang. Leerlingen hebben geleerd om in de rol van bijvoorbeeld coach, scheidsrechter of instructeur te functioneren.

En als het even kan zijn ze ook nog in staat zijn om dat deelnemen zo veilig mogelijk te doen. Niet alleen in de zin van blessurepreventie en belasting, maar ook in omgang met an-

NGSONDERWIJS

FOTO: HANS DIJKHOFF

Inleiding door Hilde Bax

deren, waarden en normen en daaruit voortvloeiend fair play. Ze hebben handvatten meegekregen om uit het brede aanbod goede keuzes te maken middels een kritische kijk op het aangeboden.

Het gaat zowel om een breed aanbod als om voldoende diepgang. Een dilemma ligt hier op de loer. Diepgang en breedte kunnen met elkaar interfereren. Welke bewegingsactiviteiten worden gekozen, hoe vaak worden ze aangeboden. Wat gaan de leerlingen daarin leren? Vergelijkbare vragen kunnen ook gesteld worden met betrekking tot de didactische aanpak. Maakt de leerkracht bewust keuzes voor instrueren dan wel zelfstandig leren door de leerlingen. Welke waarden gaan hieraan vooraf? Zijn er beelden te schetsen van verschillende kleuren leerkrachten, dan wel van manieren van inrichten van lessen bewegingsonderwijs?

BLAUWE, GELE EN RODE LEERKRACHTEN BEWEGINGSONDERWIJS

Leerkrachten verschillen, iedere leerkracht heeft zijn kleur. Niet primair, maar een nuance van kleuren. Een typering in blauw, geel en rood doet geen recht aan de werkelijkheid, maar maakt wel allerlei kleurschakeringen mogelijk. Bij een blauwe leerkracht bewegingsonderwijs ligt de nadruk op continuïteit. Leerlingen inleiden in de bestaande bewe-

gings- en sportcultuur is een belangrijke taakstelling. Bij de didactische aanpak speelt efficiëntie een grote rol. Een rode leerkracht vindt het belangrijk dat leerlingen kritisch worden en zelfbewust kiezen voor gevestigde sporten dan wel nieuwe of trendmatige bewegingsactiviteiten. Eigen meningsvorming van leerlingen is belangrijk. Leerlingen stimuleren om zelfstandig te werken en te leren sluit hierbij aan. Een gele leerkracht legt de nadruk op de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen in de lessen bewegingsonderwijs. Afhankelijk van ieders capaciteiten en interesses worden er veel verschillende bewegingsactiviteiten aangeboden. In de didactische aanpak is grote aandacht voor succeservaringen van de leerlingen.

Maar wat is een goede leerkracht? Wat is een mooie kleurverhouding? De stellingen zijn bedoeld om kleur te bekennen.

EEN DRIETAL STELLINGEN

De werkvorm is afgeleid van het tv-programma Het Lagerhuis. Bij iedere stelling worden drie personen uitgenodigd om als jury te fungeren.

Bij iedere stelling wordt een korte inleiding gegeven, volgt de presentatie van de stelling en de vraag om reacties. ►►

INLEIDING BIJ DE EERSTE STELLING

In de *Lichamelijke Opvoeding* nr. 12 2004 is het topic gewijd aan 'kwaliteit van lichamelijke opvoeding'. In één van de artikelen wordt verslag gedaan over de effecten en gewenste effecten van de lessen lichamelijke opvoeding. Het betreft hier de enquête die in juni is afgenomen onder leerlingen van de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs (vmbo, havo en vwo) in het Zuiden van het land.

Een opvallend resultaat is dat 86.1% van de leerlingen zegt te sporten omdat ze het plezierig vinden om te doen. Vervolgens volgt met 53.2% 'omdat ik er een goede conditie van krijg' en met 50.8% 'omdat het goed is voor mijn gezondheid'. Slechts 5.4% antwoordt 'omdat ik die sport op school leuk vond'. Kan hieruit de conclusie getrokken worden dat bewegingsonderwijs op school slechts een geringe invloed heeft op bewegen en sporten buiten schoolverband?

Stelling 1

Leerkrachten bewegingsonderwijs moeten de relatie van hun vak met buitenschools bewegen en sporten voor nu en later meer benadrukken. Het domein bewegen en samenleving moet een even groot deel gaan uitmaken van de lessen bewegingsonderwijs als het domein bewegen en gezondheid.

INLEIDING BIJ DE TWEEDE STELLING

Leerlingen leven in (sociale) verbanden, zoals gezin, school, vereniging, kerk etc. Zelfs als we een leerling apart bekijken, kunnen we hem of haar alleen begrijpen als we de verbanden waarin is en wordt geleefd, er bijnemen. De verbanden verschillen van elkaar. Ze zijn al verschillend door de redenen waaruit ze zijn ontstaan. De ontstaansgeschiedenis heeft haar weerslag op waarden en normen.

Leerlingen doen in die verbanden activiteiten met elkaar. In de meest brede zin; eten, drinken, bewegen, praten, sporten etc. Met het doen van activiteiten is tegelijk gegeven een waarden- en normensysteem dat deze activiteiten stuurt. Het waarden- en normensysteem maakt uit:

- wat mag en niet mag
- de wijze waarop activiteiten die mogen, moeten gebeuren
- welke waarden hoger gewaardeerd worden dan andere (hiërarchie).

Verschillen tussen waarden en normensystemen in verschillende verbanden kunnen absoluut dan wel relatief van elkaar verschillen en elkaar beïnvloeden.

Stelling 2

In het Europees jaar van Opvoeding door Sport is het een goede zaak om de lessen bewegingsonderwijs te gebruiken voor het overbrengen van waarden en normen die de school en de leerkracht voorstaan. Zelfs als dat ten koste gaat van (andere) vakspecifieke doelen.

INLEIDING BIJ DE DERDE STELLING

De minimum lessentabel van ons vak staat onder vuur. Argumenten om bij de invoering van de nieuwe profielen voor

de tweede fase van havo en vwo de uitzonderingspositie voor lichamelijke opvoeding af te schaffen zijn: 'Verder is nu in het kader van minder regels en meer autonomie de stap gezet een eind te maken aan de uitzonderingspositie van het vak lichamelijke opvoeding. Ook voor dit vak geldt nu een normatieve studielast en een examenprogramma en niet meer een precies aantal voorgeschreven uren'.

De waarde 'gelijke behandeling van de vakken' krijgt bij de overheid prioriteit. Het is aan de vakwereld om duidelijk te maken dat 'de uitzondering op de regel' een hogere prioriteit verdient. In de lessen lichamelijke opvoeding gaat erom: leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur. Deze doelstelling vertegenwoordigt waarden, buiten het halen van de eindtermen van het vak, met een hogere prioriteit zoals: verantwoorde en plezierige vrijetijdsbesteding, persoonlijke ontwikkeling en gezondheid.

Stelling 3

Het is logisch dat in een tijd waarin autonomie en deregulering centraal staan in het overheidsbeleid de minimum lessentabel voor lichamelijke opvoeding verdwijnt. Als vakwereld zijn wij deskundig genoeg om zonder speciale bescherming van de overheid onze uren te bewaken.

Tijdens de workshop was de kleur soms helder en scherp, maar er was ook veel nuancering.

De discussie bij de laatste stelling over de minimum lessentabel was het meest levendig.

Dat kan betekenen dat de groep een warming-up nodig had, maar wellicht zegt het meer over het thema. De relatie met achterliggende waarden 'gelijke behandeling' en 'belang van bewegen' kwamen daarbij zijdelings ter sprake. Veel nadrukkelijker kwam naar voren dat 'bij schaarheid van middelen' het vak bewegingsonderwijs waarschijnlijk uren gaat inleveren. Opmerkelijk was dat niet-LO-ers veel positiever gestemd waren over de mogelijkheid tot communicatie met collega's en schoolleidingen dan de leraren bewegingsonderwijs. Zij benoemden daarbij intrinsieke waarden van ons vak, zoals fysieke inspanning, kennismaken met bewegingstrends tot en met samenwerken en fair play.

Hilde Bax is werkzaam aan de afd. Amsterdam als opleidingsmanager en voorheen als docent didactiek en filosofie. ◀◀

CORRESPONDENTIE: h.h.t.bax@hva.nl

IDENTITEIT

IDENTITEIT, EEN KWESTIE VAN TIJD EN PRIORITEIT

WAARDEN IN VERSCHILLENDE

GRADATIES

**De ene workshopleider doet het
weer anders dan de andere.**

**Hier een verslag van de discussie
'Levensbeschouwelijke en soci-
aalethische aspecten van bewe-
gen en sport' in het kader van het
minisymposium over identiteit op**

4 november 2004.

Door: Anton van den Heuvel

Er lag een voorstel om vanuit een bepaling van wat waarden zijn te komen tot een verheldering van het onderscheid tussen clusters van waarden die op verschillende gebieden een rol spelen. Maar de discussie in een enthousiaste groep verliep anders.

UITDRUKKING VAN JEZELF

De discussie in de groep ging vooral over het statuut van waarden: hoe kun je over waarden denken en hoe komen waarden in sport/bewegen tot uitdrukking.

Wellicht worden waarden aan de ene kant gezien als iets van buiten dat je wordt opgelegd, en zo zijn dan voor ons waarden geobjectiveerd tot ding gemaakt, terwijl aan de andere kant duidelijk is of althans moet zijn, dat waarden en ook normen als regels voor het handelen die uit waarden voortkomen iets te maken hebben met onze *motivatie*, onze aanzet tot handelen en de subjectieve beleving.

Zo zijn waarden uitdrukking van jezelf, van jouw identiteit en geven ze kleur en richting aan jouw handelen en aan het

FOTO: HANS DIJKHOFF

Anton van den Heuvel

jezelf zijn in spel en beweging. Ze zijn een vertaling van jezelf als unieke persoon.

UNIVERSELE VERKLARING

Je bent - en dat drukken waarden uit - een unieke persoon die gerespecteerd moet worden in zijn *integriteit* in de dubbele betekenis van: 1. 'heel en integer zijn' en van 2. 'ongeschonden en onaangeraakt zijn', dat is: gaaf zijn in de zin van datgene wat je niet aantast en waarin je uniek en onvervangbaar bent. Zo sta je als unieke persoon in eigen waarde en de erkenning van die stelling is van groot belang.

Als dat erkend wordt en nagevolgd, heeft de waarde een *functionele* zin, dat wil zeggen dat zij richtinggevend wordt voor praktijken en vormen van handelen, omdat zij, die waarde voorstellend, telkens weer de ruimte voor die waarde schept, juist ook als die waarde nog niet voldoende erkend en gewaarborgd wordt. Zie voor deze functionele werking van waarden naar het klassieke voorbeeld van rechten in de Universele verklaring van de rechten van de mens 1948.

FATSOEN

Het is van belang om de ruimte die de waarde schept te verstaan. Dat is de

ruimte van het fatsoen en dat is van wezenlijk belang voor spel en sport. Het is nodig dat de ruimte voor het fatsoen erkend en gevierd wordt.

En van groot belang is het ook om deze interne waarde van het hele sportgebeuren te onderscheiden van waarden die behoren bij het geloven en de godsdienstige sfeer.

Dat zijn waarden die een andere zaak dienen en voor de dienst aan God betekenis hebben. Ze kunnen en mogen niet verward worden met waarden van bewegen en sport. De waarden die daar gelden kunnen op dat vlak zelf gevonden worden en daar ook voor zich verdedigd worden, telkens weer.

Sport en bewegen als autonome activiteiten vereisen dat: waarden zijn voor het bewegen en spelen constitutief en geven een eigen sfeer en kleur aan die activiteiten.

Het hele gebeuren van die dag was goed en enthousiasmerend, ook hier werden waarden geprobeerd en uitgevonden. «

CORRESPONDENTIE:

a.vandenheuvel@fontys.nl

NASCHOLING

VRIJDAG 22 APRIL 2005

STUDIEDAG LO2 IN HAVO EN VWO

KVLO en SLO organiseren op vrijdag 22 april 2005 voor de zesde keer de landelijke studiedag LO2. Ook deze keer is de dag gericht op het uitwisselen van ervaringen door en met alle belangstellenden voor LO2 in havo en vwo. De studiedag wordt dit jaar gehouden op het Oostvaarderscollege in Almere. Door: Guus Klein Lankhorst

Net als andere jaren is het vooral een dag voor en door collega's. Er is in het programma ruim de gelegenheid om de collega's te spreken en ervaringen met toetsen, PTA's en andere ideeën uit te wisselen. Hopelijk is er zowel voor gevorderden, beginners als belangstellenden genoeg te zien en te horen.

FOTO: ALIËN ZONNENBERG

Impressie vorig jaar

Programma

Vanaf 09.30 uur	Ontvangst.
10.00 - 10.30	Inleiding Berend Brouwer.
10.45 - 12.00	Workshopronde 1.
12.00	Lunch.
12.45 - 14.00	Workshopronde 2.
14.15 - 15.30	Workshopronde 3.
15.45 - 16.00	Afsluiting, gelegenheid voor vragen.
16.00 - 16.30	Napraten bij een drankje.

DE WORKSHOPS

1 Bewegen op muziek	Maaïke van Wijck	Praktijk
Stapeldans in de praktijk. Met videobeelden van lessen en een accent(je) op hoe het beoordelen in haar werk gaat.	(Stedelijk Lyceum Zuid, Enschede)	
2 Bewegen en samenleving: Time Out	Hilde Bax	Praktijk
Een poging om de theorie van bewegen en samenleving te koppelen aan praktisch handelen en aan actuele didactiek.	(alo Amsterdam)	
3 Programma en PTA voor LO2	Eric Swinkels	Theorie
Zelfde workshop als vorig jaar, alleen nu met als referentiekader de nieuwe eisen per 2007. Zowel voor beginners als gevorderden interessant.	(SG Twickel, Hengelo)	
4 Onderzoeksopdracht voor VWO	Eric Swinkels	Theorie
Zelfde workshop als vorig jaar, alleen nu met als referentiekader de nieuwe eisen per 2007.	(SG Twickel, Hengelo)	
5 Opbouwen van en in de praktijk voor LO2	Berend Brouwer	Theorie
Op basis van de ideeën vanuit LO1 verkennen van de opties voor een portfolio voor LO2.	(SLO, Enschede)	
6 Beoordelen van en in de praktijk	Koen Anthoni en Jolijt van Stol	Praktijk
Op basis van een praktijkopdracht laten zij aan de deelnemers zien hoe goed beoordelen in zijn werk gaat. Daarbij is aandacht voor het verschil tussen havo- en vwo-leerlingen.	(Schoter SG, Haarlem)	

Voor meer informatie kunt u terecht bij Berend Brouwer van de SLO (053 484 0343 / b.brouwer@slo.nl) of Astrid van der Linden, omtrent organisatie (030 693 7677/vasseccr@kvlo.nl)

INSCHRIFFORMULIER

Landelijke studiedag LO2 havo en vwo 2005

Datum: vrijdag 22 april, Oostvaarderscollege Almere

Naam: _____ Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Bank/girorek.: _____ t.n.v. _____

☐ Leraar LO

☐ Anders, nl: _____

Lid KVLO: ja / nee kandidaat-lid KVLO: ja / nee

Lidmaatschapsnummer: _____ (zie adressticker vakblad)

(Zonder lidmaatschapsnummer brengen wij het hoogste bedrag in rekening.)

NB: betaalt per eenmalige incasso en gaat hiermee akkoord door ondertekening. Deze incasso is onherroepelijk.

Het inschrijfgeld bedraagt € 75,- (lunch inbegrepen) voor KVLO-leden (studentlid € 25,-) en € 100,- voor niet leden.

KVLO-leden hebben voorrang!

Handtekening voor akkoord: _____

Ik heb belangstelling voor de volgende workshops:

Nr. workshop Titel van de workshop

1. _____

2. _____

3. _____

Tweede keus

1. _____

2. _____

3. _____

Dit formulier volledig ingevuld in een envelop (zonder postzegel) opsturen naar:

Bureau KVLO

Antwoordnummer 6030, 3700 VB Zeist.

Uiterste inschrijfdatum: 24 maart 2005.

Begin april ontvangt u een inschrijvingsbewijs met programma en routebeschrijving.

VAS

HEEL VEEL VERGADEREN

TOEKOMST VAN DE MEDEZEGGENSC

Al een hele tijd wordt er gepraat over de medezeggenschap in het onderwijs. Dat er iets moest veranderen was iedereen wel duidelijk. Het hoe was een andere vraag. De ene organisatie wilde verder richting de ondernemingsraad met zeggenschap voor alle geledingen, de andere organisatie wilde een medezeggenschapsraad waarin bepaalde groepen geen stem hadden. Door: Jilles Veenstra

Alle spelers in het onderwijsveld waren het er over eens, er moest iets gewijzigd worden aan de medezeggenschap in het onderwijs. Discussiepunt was hierbij of de medezeggenschap zich zou moeten ontwikkelen in de richting van de WOR (Wet op de Ondernemingsraden) of dat kon worden volstaan met een aanpassing van de WMO. Cruciaal verschil tussen deze beide opties is de al of niet gedeelde medezeggenschap (met of zonder ouders en leerlingen). Inmiddels zijn alle partijen (ook de minister) het er over eens, voor VO en PO (en mogelijk zelfs voor de Bve-sector) wordt het een aanpassing van de WMO, met als werktitel Wet Medezeggenschap Scholen (WMS).

EEN KORT HISTORISCH OVERZICHT

Sinds 1985 is de WMO van kracht voor het onderwijs. Door de bijzondere aard van het onderwijs werd voor deze sector afgezien van de WOR, het idee hierachter is dat leerlingen nu eenmaal als 'product' niet zijn te vergelijken met bijvoorbeeld producten als koelkasten etc. De ouders/leerlingen zijn verplichte afnemers van het 'product' Onderwijs (leerplicht), vandaar dat een speciale plaats in de medezeggenschap ingeruimd werd voor de ouders/leerlingen.

Deze eerste wet liet het invullen van de bevoegdheden in grote mate over aan het overleg tussen schoolleiding en MR. Het was dus niet verwonderlijk dat de MR met name adviesbevoegdheden werden toebedeeld!

In 1992 heeft de WMO de laatste ingrijpende wijziging ondergaan, de verankering van bijzondere bevoegdheden en de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad waren de belangrijkste veranderingen.

Het onderwijs heeft in de tussentijd ook zeker niet stilgestaan. De scholen zijn steeds groter geworden (wie herinnert zich niet de fusiegolf van de jaren '90), er hebben zich veel bestuurlijke fusies voltrokken, de overheid, in casu het ministerie van OCW, heeft zich meer en meer teruggetrokken waardoor er meer vrijheid is ontstaan om de school onderwijskundig anders in te richten en in toenemende mate laat de CAO het invullen van de kaders in de CAO over aan de personeelsgeleding van de MR (PMR). Ontwikkelingen waarmee de WMO geen gelijke tred heeft gehouden, hoog tijd dus voor groot onderhoud!

ONENIGHEID OVER DE RICHTING

De werkgeversorganisaties en AOOb waren om verschillende redenen voorstander van de invoering van de WOR in het onderwijs, de KVLO/CMHF, de OCNV en de ouderorganisaties waren voor de aanpassing van WMO. De KVLO stelt zich op het standpunt dat het personeel niet alleen medezeggenschap dient hebben over de arbeidsvoorwaarden, het personeelsbeleid maar ook over het onderwijskundig beleid van de school. De minister was van mening dat het PO was gediend met een aanpassing van de WMO en voor het VO moest het een keuzemodel worden waarbij gekozen zou kunnen worden uit de WOR of de aangepaste WMO.

Wat heeft nu geleid tot een doorbreking van de impasse die was ontstaan?

Op dit moment wordt gewerkt aan een aanpassing van de WOR die in ieder geval geen verbetering inhoudt voor de medezeggenschap. Daarnaast gaf het keuzemodel voor het VO geen aanleiding tot grote vreugde, hierdoor zouden er grote verschillen in medezeggenschap ontstaan die wellicht ook gevolgen zouden hebben voor de afspraken in CAO's. Dit was voldoende om de AOOb over de streep te trekken en vervolgens ook een kamermeerderheid te verwerven voor de aanpassing van de WMO.

DE WMS IN EEN NOTENDOP

In 2004 heeft zich een club wijze mannen en vrouwen gebogen over een aanpassing van de WMO. De visie van deze commissie is neergelegd in het rapport 'Focus op versterking' (zie de website www.kvlo.nl). Inmiddels wordt er druk gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van dit rapport in een nieuwe wet die de medezeggenschap op de scholen gaat regelen. Wat zijn nu de belangrijkste wijzigingen?

- Op het gebied van de arbeidsvoorwaarden en het personeelsbeleid krijgt het personeelsdeel van de MR instemmingsrecht zonder dat daar het adviesrecht voor het ouder/leerlingdeel aan gekoppeld is.
- Andersom geldt voor o.a. de bepaling van de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage dat de ouders/leerlingen instemmingsrecht op dit onderwerp krijgen zonder dat hier het adviesrecht voor het personeelsdeel aan gekoppeld is.

CHAP EINDELIJK DUIDELIJK

FOTO: ALIEN ZONNENBERG

Heel veel vergaderen

- De toetsing van de geschillen zal op eenzelfde wijze plaatsvinden als bij de WOR. Hierdoor staat het instemmingsrecht onder het regime van de nieuwe wet min of meer gelijk aan een vetorecht.
- In de nieuwe wet zal het makkelijker zijn de medezeggenschap op maat te snijden passend bij de organisatie. Hierdoor zal het bijvoorbeeld ook mogelijk worden om medezeggenschap plaats te laten vinden op een bovenbestuurlijk niveau wanneer op dat niveau beleid wordt gemaakt (medezeggenschap volgt zeggenschap).

HET TIJDPAD

Zo'n nieuwe wet is niet een, twee, drie gemaakt en het duurt ook nog even voordat zo'n wetsvoorstel de Eerste en de Tweede Kamer is gepasseerd. De invoering van de nieuwe wet op de Medezeggenschap is daarom pas voorzien voor 2007. In de tussenliggende tijd zal het dus nog even behelpen zijn, maar een duidelijke verbetering is in aantocht. Zo gauw duidelijk zal zijn hoe de contouren van de wet er uit zullen gaan zien zal de afdeling VAS scholing omtrent dit onderwerp ontwikkelen.

AANVULLIG GROEPINDELING KLIMCLINIC 26 FEBRUARI, ARNHEM

Er is een indeling in drie groepen. Alleen de laatste groep komt in aanmerking voor het instructeursdiploma.

Groep 1: collega's die nauwelijks ervaring hebben met klimmen laten ervaren wat je met leerlingen op school met klimmen kunt doen

Groep 2: collega's die al enige ervaring hebben in het lesgeven met een klimwand gaan werken voor klimwandbegeleider voor basislessen klimmen in het onderwijs

Groep 3: De ervaren klimmers gaan werken voor het Klimwandinstructeursdiploma. Dit diploma geeft het recht om leerlingen de proeven voor het Klimvaardigheidsbewijs I af te nemen.

CORRESPONDENTIE: Jilles Veenstra

Tel.: 030 692 0847

E-mail: vas@kvlo.nl

CONTRIBUTIE 2005

Ingesloten bij LO1 treft u een contributief formulier aan. Velen hebben aan de KVLO een machtiging tot automatische incasso verleend en derhalve is er voor gekozen het contributief formulier in het vervolg met de eerste LO van het kalenderjaar te verzenden. Door: Marianne van Busse-Schippers, penningmeester

Dit contributief formulier is uiterst belangrijk voor het opnemen van de nodige gegevens in de ledenadministratie. Als u het formulier niet terugzendt, wordt u ingedeeld in schaal 1!

CONTRIBUTIEVOORSTEL

Tijdens de op 11 december 2004 gehouden algemene ledenvergadering werd het contributievoorstel voor het jaar 2005 aangenomen.

Schaal 1	
Bruto inkomen 2004 > € 15.000,-	€ 145,-
Schaal 2	
Bruto inkomen 2004 > € 8.000,- < € 15.000,-	€ 95,-
Schaal 3	
Gepensioneerden, VUT, FPU, Inv. pensioen	€ 57,-
Schaal 4	
Bruto inkomen 2004 < € 8.000,-	€ 57,-
Schaal 5	
Kandidaat-leden	€ 30,-

- Boven deze bedragen wordt een klein bedrag aan afdelingscontributie geheven.
- De contributie wordt geïnd in twee gedeelten en wel in januari voor het bedrag van € 53,-, terwijl de verrekening van het restant in april/mei plaatsvindt.
- Voor een correcte schaalverdeling verzoeken wij u per omgaande het contributief formulier naar het bureau van de KVLO gratis terug te zenden.

Leden die in schaal 1 vallen en vóór 1 juli 2005 met pensioen, VUT of FPU gaan, komen voor het gehele verenigingsjaar voor schaal 2 in aanmerking.

Leden die in schaal 2 vallen en vóór 1 juli 2005 met pensioen, VUT of FPU gaan, komen voor het gehele verenigingsjaar voor schaal 4 in aanmerking.

DUBBELE TOEZENDING BLAD OP ÉÉN ADRES

Indien u, samen met een collega-lid op één adres het blad dubbel ontvangt, dan kan dit ook in enkelvoud.

U dient dit aan te geven op het contributief formulier. Degene aan wie het blad niet meer wordt toegezonden krijgt in januari een korting van € 23,- op de voorschothetfing. Hier geldt dat een eenmalige kennisgeving voldoende is. Behoudens tegenbericht wordt een enkelvoudige toezending dan gehandhaafd.

WERKVELDINDELING

Vanuit de overheid ontvangt de KVLO als lid van de CMHF gelden voor het voeren van CAO-onderhandelingen in PO, VO, BVE en HBO. Afhankelijk van het totaal aantal leden van de deelnemende verenigingen vindt de verdeling per sector plaats. Om deze gelden te kunnen blijven ontvangen zullen wij aan moeten geven hoeveel KVLO-leden in iedere onderwijssector werkzaam zijn. Let wel, dit kan er één zijn, maar ook twee of drie sectoren behoort tot de mogelijkheden!

Deze werkveldindeling hoeft u niet in te vullen indien u dit vorig jaar reeds hebt gedaan, tenzij er in 2004 een wijziging in uw werkring heeft plaatsgevonden.

Indien wij van u geen werkveldopgave (hebben) ontvangen gaan wij er vanuit dat u werkzaam bent in PO/VO.

SCHAALINDELING

Schaal 1

Bedroeg uw inkomen in 2004 meer dan € 15.000,- dan wordt u ingedeeld in schaal 1. In april/mei 2005 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 53,-.

Valt u in schaal 1 maar gaat u vóór 1 juli 2005 met pensioen, VUT of FPU dan wordt u voor dit jaar ingedeeld in schaal 2.

Schaal 2

Bedroeg uw inkomen in 2004 meer dan € 8000,- doch minder dan € 15.000,- wordt u ingedeeld in schaal 2.

In april/mei 2005 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 53,-.

Valt u in schaal 2 maar gaat u vóór 1 juli 2005 met pensioen, VUT of FPU dan wordt u voor dit jaar ingedeeld in schaal 4.

Schaal 3

Indien u in de loop van 2004 (vóór 31 december) uw werkzaamheden volledig heeft beëindigd ten gevolge van vervroegd uittreden, FPU, pensionering of afkeuring dan dient u dit op het formulier aan te geven. U wordt dan in schaal 3 ingedeeld en dit blijft verder zo. Was u reeds in schaal 3 ingedeeld, dan wordt de contributie u in april/mei 2005 in rekening gebracht. Er vindt dus geen voorschothetfing plaats, een uitzondering op de regel derhalve.

Schaal 4

Bij een bruto-inkomen van minder dan € 8.000 in 2004 wordt u ingedeeld in schaal 4. In april/mei 2005 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 53,-.

Schaal 5

Voor kandidaat-leden geldt het lidmaatschap van september tot en met augustus. De contributie wordt in rekening gebracht in oktober van ieder jaar. Derhalve hoeven kandidaat-leden het contributiefomulier niet retour te zenden.

AUTOMATISCHE INCASSO

Indien u nog geen machtiging tot het automatisch incasseren van de contributie aan ons heeft verstrekt en u wilt dit alsnog doen, dan verzoeken wij u een machtigingskaart op te vragen bij het bureau van de KVLO te Zeist (030 693 7676).

VERZEKERINGEN

Bij het lidmaatschap van de KVLO behoren twee collectieve verzekeringen. De Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering en de Ongevallenverzekering. Informatie over deze verzekeringen kunt u ook opvragen bij het Financieel Adviescentrum, tel.: 020 456 0088.

Mochten er nog vragen overblijven, dan kunt u altijd een beroep doen op het verenigingssecretariaat (tel.: 030 693 7676 mw. Hennie Kuiper; e-mail: fin@kvlo.nl).

KVLO

ONDERWIJSKUNDIGE ZAKEN VO

NIEUWSBULLETIN VOORTGEZET OND

In dit nieuwsbulletin wordt u op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs aangaande ons vakgebied. Het zal enkele malen per jaar verschijnen als de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven. Door: Alien Zonnenberg en Hans Dijkhoff

BELEID EN VERNIEUWING

- 1 Vernieuwing onderbouw
- 2 Tweede fase LO1 en LO2 havo vwo
- 3 LO2 vmbo
- 4 Praktijkonderwijs
- 5 Sportklassen Netwerk
- 6 SDV (Sport Dienstverlening en Veiligheid)

1 Vernieuwing van de onderbouw

De plannen van de Taakgroep vernieuwing basisvorming zijn het afgelopen voorjaar gepresenteerd en overgenomen door de minister. Wanneer gaat de vernieuwing in? Iets over het tijdspad. Als alles volgens de planning verloopt, zal de wetgeving per augustus 2006 worden aangepast. Voor het schooljaar 2005/2006 komt er een overgangsregeling, waarbij scholen na officiële melding in de lijn van de nieuwe regelgeving kunnen werken. In januari 2005 start een vierjarig project, dat de ontwikkeling van de onderbouw gaat ondersteunen.

Welke gevolgen heeft dit onderwijsbeleid van de minister voor de lichamelijke opvoeding van de toekomst?

Naam vakgebied

De naam lichamelijke opvoeding zal gewijzigd worden in *Bewegen en sport*. Het wordt het zevende vakgebied naast de vakgebieden *Nederlands*, *Engels*, *wiskunde*, en de leergebieden *Mens en natuur*, *Mens en maatschappij*, *Kunst en cultuur*.

De kerndoelen *Bewegen en sport* worden teruggebracht tot zes globale doelen, waarin het gaat om een brede oriëntatie op verschillende soorten bewegingsactiviteiten en daarin het verkennen en uitbreiden van de eigen mo-

gelijkheden. Daarnaast zijn er specifieke kerndoelen opgenomen voor het gebied samenwerking en de relatie met gezondheid.

Dit schooljaar (2004/2005) zijn op verschillende scholen projecten gestart in de onderbouw met als insteek een andere onderwijsorganisatie en een vernieuwde visie op leren. Navraag bij de betrokken scholen leverde op dat deze ontwikkelingen voor ons vak nog tot weinig of geen verandering hebben geleid. De docenten geven aan dat ze gedeeltelijk aan projecten meewerken, maar voor het grootste deel het eigen bestaande vakwerkplan volgen, dat overigens in de vakdossiers (SLO, 2003) zeer goed is geëvalueerd. Dit is begrijpelijk omdat *Bewegen en sport* een eigen vakgebied is, dat vraagt om een constante inroostering, waarbij activiteiten in de vorm van projecten en thema's zeker wenselijk en mogelijk moeten zijn. Binnen het vakgebied *Bewegen en sport* kan men schoolbreed keuzes maken om thema's afgestemd op het curriculum aan te bieden. Aangezien het bij *Bewegen en sport* om zelf en samen bewegen gaat kan slechts marginaal middels ICT en thuisopdrachten aan de kerndoelen voldaan worden

Hoe kunnen de leden van de vakvereniging hierop anticiperen?

Belangrijk voor de docent *Bewegen en sport* van de toekomst is een actieve participatie in de komende vernieuwingstrajecten. Om de kwaliteit van het onderwijs in *Bewegen en sport* te waarborgen zal de KVLO in samenwerking met de SLO een basisdocument

voor de vernieuwde onderbouw ontwikkelen.

Op de landelijke studiedag voortgezet onderwijs van 19 januari 2005 te Zwolle zal door de SLO speciale aandacht worden besteed aan de gekozen scenario's van de taakgroep vernieuwing basisvorming.

Lees verder:

- Hans Dijkhoff, 'Veranderende inzichten, veranderd onderwijs' (LO 8, 2004).
- Gert van Driel EP 'Genoeg beweging in de onderbouw LO' (LO 3 en LO 8, 2004).

www.vernieuwingbasisvorming.nl

2 Plannen Tweede Fase

De nota *Ruimte laten en keuzes bieden* van de minister is op dit moment ter beoordeling aan de profielcommissie die het profiel *Natuur en gezondheid* van advies moet voorzien. Deze commissie zal een uitspraak doen over de keuze van de minister om het vak LO2 als profielkeuzevak te handhaven. De KVLO heeft in een brief naar de minister, argumenten van verschillende deskundigen uit de medische en paramedische beroepen, ter ondersteuning van haar keuze geformuleerd. In de voorstellen van de nota blijft LO1 gehandhaafd op het bestaande aantal uren studielast, terwijl LO2 met een aanzienlijk aantal uren wordt vergroot.

Inrichtingsvoorschriften:

Onlangs heeft de KVLO vernomen dat is er een nieuw voorstel op tafel ligt tot wijziging van de WVO (Wet op het Voortgezet Onderwijs) per 1 augustus 2007. Daarmee wil de minister de uitzonderingspositie van LO ten opzichte van de andere vakken in de Tweede

ERWIJS

Fase rechtekken. Dit betekent dat het voorgeschreven aantal contacturen LO gaat verdwijnen. De studielasturen blijven uiteraard wel bestaan. De KVLO zal er de komende periode alles aan doen om dit plan, dat zich nog in een voorstelfase bevindt, te voorkomen. (Gert van Driel Eerste pagina LO 12, 2004 'Minimumtabel toch onder vuur'.)

3 LO2 Vmbo

Op dit moment zijn 21 pilotscholen vmbo gestart met het aanbieden van LO2. Deze scholen vormen een netwerk dat door de SLO en KVLO wordt ondersteund. Voor de toestemming van de minister is het nodig dat deze pilots worden geëvalueerd en dat maatschappelijke instanties en de sportbonden zich uitspreken over dit nieuwe programma. De resultaten binnen de scholen zijn zeer positief. In maart zal een voorlichtingsbrochure, op cd-rom, verschijnen van de pilotscholen met voorbeeldprogramma's en de eerste evaluaties. De KVLO hoopt dat het traject van toestemming binnen dit schooljaar kan worden gerealiseerd. Er staan minstens dertig scholen te dringen om in 2005 van start te gaan. Op 15 december werd voor de volgscholen een bijeenkomst georganiseerd in Ede. Het vmbo LO2-programma kunt u downloaden op de website van de KVLO. Een voorlichtingsbrochure voor leerlingen kunt u gratis bestellen (030 692 0847).

4 Praktijkonderwijs

Op 24 november presenteerden KVLO en SLO de landelijke studiedag voor praktijkonderwijs. Deze studiedag begint een traditie te worden voor docenten die meestal solitair werken op kleinere scholen. De 'Blauwdruk Bewegingsonderwijs' van de SLO werd verder uitgewerkt en voorzien van een portfolio-instrument. Daarnaast is er ruime aandacht voor het omgaan met

probleemgedrag en uitwisseling van good-practices geweest. Het landelijk werkverband voor praktijkonderwijs heeft plannen om binnen de uitgave van PRO-motie, dat voor alle vakken een eigen leerlijn heeft ontwikkeld, een uitwerking voor bewegingsonderwijs in het praktijkonderwijs te realiseren.

Positie praktijkonderwijs

In de plannen van de taakgroep Vernieuwing basisvorming staat het praktijkonderwijs apart vermeld. Sinds 1998 behoort het praktijkonderwijs officieel tot het voortgezet onderwijs. De taakgroep Vernieuwing basisvorming heeft zich de vraag gesteld of de genoemde 58 kerndoelen ook voor het praktijkonderwijs moeten gelden. In de notitie 'Streelddoelen Nieuwe Stijl' van de werkgroep 'Aangepaste basisvorming praktijkonderwijs in de steigers' stelt dat de kerndoelen bruikbaar zijn als kader en inspiratiebron voor het praktijkonderwijs. De leerlingen staan centraal en er is sprake van een geleidelijke ontwikkeling naar competentiegericht onderwijs. Tevens blijkt uit deze notitie dat er steeds meer scholen banden aangaan met ROC's, aangezien 10 tot 20% van de leerlingen deelnemen aan een vervolgoopleiding. Voor de grootste groep leerlingen blijft praktijkonderwijs eindonderwijs. Het streven is om iedere leerling van een arbeidsovereenkomst te voorzien.

Lees verder:

- 'Blauwdruk bewegingsonderwijs', Berend Brouwer SLO 2004
- 'Heb jij jezelf in de hand?', Katern René Schade, SLO 2004
- 'Eerlijk Spelen', Katern René Schade, SLO 2004.

5 Sportklas Netwerk

Op 21 december 2004 is een Scholen-netwerk Sportklassen opgericht. 16 Scholen uit het hele land doen mee. Er zijn (kwaliteits)criteria opgesteld waar-

FOTO: AERNOUT DORPMANS

Fotobijlschrift

aan deelnemende scholen moeten voldoen en over de vorm waarin een school de sportklassen moet aanbieden om lid van het netwerk te kunnen worden. De naam van het netwerk is Sport Accent Klassen (www.sportklas.nl).

6 SDV Sport, Dienstverlening en Veiligheid.

Dit programma is bestemd voor de Kader Beroepsgerichte Leerweg (KBL) en de Basis Beroepsgerichte Leerweg (BBL) van het vmbo. Het is een intersectoraal programma en heeft een omvang van ruim 400 uur. Het programma SDV is door het APS en SLO ontwikkeld en op dit moment zijn ruim 60 scholen gestart. De eerste evaluaties kunt u vinden op de website van het APS (www.aps.nl). Het SDV programma gaat uit van het competentie leren. Dit betekent dat men een vertaalslag maakt van het geheel naar reflectie op delen van het leren. Ze leren door klussen in de praktijk te klaren. De ontwikkeling van dit programma is op de studiedag voortgezet onderwijs uitgebreid uit de doeken gedaan, door één van de pilotscholen. Er mogen voorlopig overigens geen nieuwe pilots worden gestart. <<

CORRESPONDENTIE: onderwijs2@kvlo.nl

SERIE Door: J. Steendijk Kuipers

OPENLUCHTSPEL EN SCHOOLSPORT

GYMNASTIEK EEN VOLKSZAAK (8)

Met de nieuwe trend van spel en sport was er dringend behoefte aan oefenterreinen. Volgens de gestelde norm zou Amsterdam 40, Rotterdam 39 en Den Haag 24 sportvelden rijk moeten zijn (*Lichaamsoefening* 1910, p. 183). Het was de bedoeling dat met gymnastiek en sport tevens een rationeel schoolsysteem zou ontstaan. Het positieve effect van deze combinatie was al opgemerkt door M. Horn, directeur van de HBS in Schiedam. Het aantal leerlingen met vrijstelling op medische gronden voor deelname aan de gymnastiekles was sterk verminderd sinds hij gymnastiek deels had vervangen door openluchtspel en hij de vrijgestelden verplichtte bij de les aanwezig te zijn. De gemeenteraad waardeerde dit initiatief en stelde 1800 gulden beschikbaar voor aanleg van een sportveld naast de hbs. De huisdokter daarentegen kreeg een berisping voor het te snel uitschrijven van attesten. Het resultaat was dat in 1914 bij jongens en meisjes samen maar 2,7% vrijgesteld was tegen 50% voordien. De vooruitstrevende directeur ging verder op zijn ingeslagen weg en organiseerde aan het eind van het schooljaar zelfs sportdagen. Op het platteland vonden de spelen sneller ingang dan dat dit met gymnastiek het geval was; in plaats van investeren in een gymnastieklokaal, had de gemeenteraad slechts een agrariër nodig die een veldje beschikbaar stelde voor korfbal en voetbal.

KORFBAL EN OPENLUCHTSPEL

De propaganda voor openluchtspel viel samen met de opkomst van de Nederlandse korfbalsport, die vanaf 1903 met veel inzet door Nico Broekhuizen en zijn Korfbalbond werd gepropageerd. We kunnen deze nieuwe sport zelfs zien als de katalysator bij het proces van de openluchtspelpropaganda en de vrijetijdsbeweging. Haar groei in het eerste decennium van de twintigste eeuw was explosief. Volgens het orgaan *Korfbal* zou deze voor jongens en meisjes geschikte sport op de scholen verplicht moeten zijn. Korfbalverenigingen hadden veel onderwijzers onder haar leden en ook het feit dat de sport op het programma van de spelleaderscursus voorkwam, droeg bij tot haar snelle populariteit. Het bleef een probleem dat veel gymnastiekdocenten moeite hadden om sport als een positief onderdeel van de gymnastiekles te accepteren. Toch kent de combinatie *school en sport* in Nederland een geschiedenis die teruggaat tot de eerste import van de Engelse sportspelen in het laatste kwartaal van de negentiende eeuw. Zonen van industriëlen uit plaatsen als Enschede en Deventer, jongens uit adellijke families in de omgeving van Haarlem, en kinderen van diplomaten en hoge ambtenaren uit Den Haag zaten vaak enkele jaren op een Engelse kostschool of logeerden bij relaties in Engeland, waar ze kennis maakten met de nieuwe vrijetijdsbesteding, met de sport. Thuis geko-

men, gingen zij zich daarin verder oefenen. Het waren dezelfde jongelui uit elitaire kringen die hier de HBS of het gymnasium bezochten en dan, vaak per schoolklas, hun teamgenoten bijeen zochten; degene die het spel en de regels kende, werd voorzitter van de club en aanvoerder van het team. Hem kon concurrentie worden aangedaan door de leerling wiens vader een oefenterrein beschikbaar stelde. Zo ontstonden de eerste sportclubs waarvan we slechts noemen de eerste Nederlandse Vélocipèdeclub *Immer Weiter*, met als leden leerlingen van de HBS in Deventer, de Utrechtse tennisclub *Sphaerinda* en de *Utrechtse Voetbal Vereeniging*, beide opgericht door middelbare scholieren. De populariteit van deze sportclubs leidde spoedig tot discussie over een eventuele schadelijke invloed ervan op de schoolprestaties. Gymnastiekverenigingen die hun groei zagen stagneren, brachten naar voren dat sport in tegenstelling tot gymnastiek een eenzijdige lichaamsontwikkeling tot gevolg had, een risicovolle activiteit was, en discipline ondermijnde. In *het Weekblad voor Zeist* e.o. (1894) lezen we in een hoofdartikel over 'Sport en gymnastiek': *Het wiel (de fiets), de fetish van deze tijd, bedreigt de carrière van jongeren; sport is een nieuw geloof geworden. De geneeskundige faculteit (Utrecht) dient haar stem te verheffen en de gymnastiek in eer te herstellen*. Toch werd vermeld dat juist de prijswinnaars van de Zeister wielclub actieve leden waren van de gymnastiekvereniging *Hercules*.

SPIESS

In Nederland was destijds bewust gekozen voor de Duitse schoolgymnastiek van vrije- en ordeoefeningen volgens Spiess. Toen na verloop van tijd bleek dat deze gymnastiek te statisch en voor de kinderen te weinig motiverend was, kwam de oplossing eveneens van Duitse zijde: de herontdekking van de spelspelen van GutsMuths (*Spiele für die Jugend*, 1796). Hoewel Van Geuns en Rijkens beiden deze spelen in hun handboeken voor gymnastiek hadden genoemd, werd voor de schoolgymnastiek het spel genegeerd. Met het handboek *Het bewegingsspel* van J.S.G. Disse en L.D. Labberté dat in 1885 verscheen, kon het gymnastisch spel op de scholen worden geïntroduceerd. In 1889 werd bij Wet voor het behalen van de gymnastiekakte ook kennis van deze spelen vereist. Maar de Engelse sportspelen op de scholen invoeren, was tot 1900 onbespreekbaar. Schoolleiding, gymnastiekdocenten en de algemene opinie waren er tegen, en dat bleef zo tot in 1910 W.J.H. (Pim) Mulier met zijn rede *Sport en School (Revue der Sporten* 4, 253) een pleidooi voor sportbeoefening hield. Nederland telde wel 7500 georganiseerde actieve sporters, maar hij wilde meer. Om sport op scholen mogelijk te maken, gaf hij zowel naar de sportbonden als naar de scholen toe de volgende nuttige advie-

Een voetbalwedstrijd op klompen

zen. Sportverenigingen moesten ter wille van het positieve imago van hun sport waken voor verruwing, iets wat toen al met name bij voetbal het geval was. Ook was het verstandig om voor de aankomende leden een medische keuring te adviseren. Clubs moesten bij aanmelding van een nieuw lid de ouders ervan in kennis stellen; veel scholieren liepen thuis tegen de lamp als zij met hun naam in de krant kwamen nadat ze als eerste over de finish gingen of het winnende punt hadden gescoord. Opvoedkundig werd veel aandacht besteed aan het begrip *fair play* waarmee men een gedragscode aangaf, die ook een rol speelde in het dagelijks leven: zich houden aan geschreven spelregels en aan ongeschreven gedragsregels, waarbij de nadruk lag op verlies waardig dragen en winst waardig vieren. Bij sport moest men zijn affecten en emoties kunnen beheersen, maar anderzijds kon sport dienen als vervangende omstandigheid en kon zij fungeren als emotionele uitlaatklep. Sport was deel geworden van de moderne levensstijl. De fysieke kracht die als positieve norm voor de turners van Jahn gold, werd aangevuld met geestkracht, wilskracht, volkskracht, overtuigingskracht en scheppingskracht. Deze vormen van het krachtsprincipe werden vaste

elementen bij gymnastiek, sport en spel. Het begrip levenskracht kwam centraal te staan. In de jaren dertig zou de ideologie van het nationaal socialisme er haar oerkracht nog aan toevoegen. Mulier kende aan de schoolarts een adviserende en controlerende taak toe; deze zou zich daartoe meer gericht moeten specialiseren. Twee jaar later (1912) werd onder leiding van de Duitse arts A. Mallwitz in Thüringen het eerste wetenschappelijke congres over sport gehouden waar de specialisatie tot sportarts zoals Mulier die zag, besproken werd. Mulier gaf met zijn rede een voorzet, maar er werd voorlopig nog niet gescoord.

VOETBAL

Schooldirecteuren maakten zich bezorgd over de negatieve invloed van het sporten buiten schooltijd op de leerprestaties, want de energievervlindende voetbalrage had buitensporige vormen aangenomen. Op de scholen heerste de gymnastiektraditie waardoor het moeilijk was sport in deze kringen te introduceren. Bij het gymnastisch spel werd elk wedstrijdelement vermeden om het maar niet op sport te doen lijken. Sportbonden besloten toen elk voor zich tot het instellen van ►►

Meisjes korfballen in een modderpoel

schoolcommissies. Interessant is het verloop van de eerste initiatiefnemer in deze richting. In 1906 begon de Amsterdamsche Voetbalbond tijdens de schoolvakantie samen met de hoofdonderwijzer J.H. Bon uit de Amsterdamse Zeeburgerdijk-buurt met het organiseren van een voetbaltoernooi voor de schooljeugd. Bon werd door zijn inzet over tientallen jaren wel de *Vader* van het schoolvoetbal genoemd. Het werd een fiasco omdat de scholen geen enkele medewerking gaven. Uiteindelijk liet men de verzamelde jongens zelf elftallen kiezen en werden de wedstrijdje voor schooljongens, die als elftal niet gebonden waren aan een bepaalde school. De organisatie en leiding was in handen van de schoolcommissie van de Nederlandsche Voetbalbond. Deze commissie had een tweeledig doel: propaganda voor het voetbalspel, en het tegengaan van bandeloosheid van de jeugd tijdens de vakanties. Dit laatste noemde men: het kanaliseren van jeugdinstincten.

Terzijde mag worden vermeld dat in 1987 de *Professional Footballers's Organization* - de voetballersvakbond sinds 1907 - samen met de Engelse *Football League* een Community-programma opstelde ter bestrijding van jeugdcriminaliteit. De sociale functie van voetbal werd volgens pedagogische inzichten binnen de welzijnsprojecten ingezet. Deze sociale investering in voetbal(activiteiten) werd een succes.

Wordt vervolgd

NIEUWE OPLEIDING

START CURSUS SPORTJOURNAISTIEK

Nederland krijgt een nieuwe cursus sportjournalistiek op hbo-niveau. Fontys Hogeschool Journalistiek en Fontys Sporthogeschool bieden deze 10-weekse cursus vanaf volgend voorjaar aan in Tilburg en Amsterdam. Door: *Ela Donkers*

Sportjournalistiek is in Nederland uitgegroeid tot een volwaardige vorm van journalistiek. Dagelijks besteden radio en televisie er aandacht aan. Er zijn inmiddels gespecialiseerde sportzenders. Kranten beschikken over een sportbijlage of dagelijks sportkatern. Het aantal sporttijdschriften neemt toe, evenals het aantal internetsites over sport. Steeds meer sporters begeven zich op journalistiek terrein door over hun sport te publiceren of hun loopbaan af te ronden met een boek. Vaak missen zij echter de journalistieke knowhow en/of de achtergrondkennis.

INHOUD

Voor publicerende sporters en voor beginnende sportjournalisten heeft Fontys een compacte cursus ontwikkeld. De cursus bestaat uit tien bijeenkomsten van zes uur, met in de middag sport en in de avond journalistiek. Daarbij worden theoretische thema's uit de sport (ondermeer sportbeleid, training, sponsoring, supporters) gecombineerd met journalistieke onderwerpen (zoals sportmedia, nieuws, verslaglegging, interviewen, nieuwsanalyse), die vaak een workshopachtig karakter hebben. De cursus wordt verzorgd door ervaren

docenten van Fontys Hogeschool Journalistiek en Fontys Sporthogeschool. Ervaren sportjournalisten en bekende namen uit de sportwereld zullen te gast zijn tijdens de cursus. De cursus start in maart 2005 in de perskamer van het stadion van Willem II. In het najaar wordt de cursus aangeboden in de Bruynvis in Amsterdam. De cursisten krijgen na afloop een certificaat uitgereikt als bewijs van deelname. Fontys zet met deze cursus een eerste stap naar een verdere professionalisering van de sportjournalistiek. (Zie advertentie.)

Winnen of verliezen?

Cursus sportjournalistiek

Start:	maart 2005
Lokatie Tilburg:	Willem II stadion, de persruimte
	Dinsdag: 1, 8, 15, 22 en 29 maart; 5, 12, 19 april; 10 en 24 mei 2005
Lokatie Amsterdam:	De Bruynvis
	Woensdag: 14, 21, 28 september; 5, 12, 26 oktober; 2, 9, 16, 30 november 2005
Tijd:	14.00 - 21.00 uur
Kosten:	€ 1.990,- inclusief cursusmateriaal, gebruik van faciliteiten en diner
Certificaat:	Sportjournalistiek van Fontys Hogeschool Journalistiek en Fontys Sporthogeschool; bewijs van deelname

Meer weten? Surf naar www.fontys.nl/sporthogeschool, button Zakelijke Dienstverlening

Of vraag de folder aan bij: Fontys Sporthogeschool
Afdeling Zakelijke Dienstverlening
Goirleseweg 46
5026 PC Tilburg
Telefoon 0877 873 300/ b.g.g. 0877 870 199
E-mail: sportzakelijk@fontys.nl

Fontys antwoordt

the learning community

SONDELA

LEREN OVER DE ROL VAN SPORT OP HET PLATTELAND

NEDERLANDSE SPORTDOCENTEN ZI

Na zeven jaar gewerkt te hebben voor de Zuid-Afrikaanse sportontwikkelingsorganisatie SCORE is Willem Vriend voor zichzelf begonnen. Met zijn bedrijf Sondela is hij actief in het werkveld van sport en ontwikkelingssamenwerking. Vriend ontwikkelt cursussen, doet onderzoek en geeft trainingen en adviezen aan mensen die als sportvrijwilliger of expert tijdelijk naar het buitenland gaan. Klanten zijn met name organisaties die actief zijn in het internationaal sportondersteuningswerk in ontwikkelingslanden. Door: Sondela

Naast de bovengenoemde activiteiten heeft Sondela nog een tweede poot, namelijk mensen op een bijzondere manier kennis laten maken met Zuid-Afrika. Willem Vriend organiseert reizen, schrijft boeken, geeft reisadvies, lezingen en trainingen en verkoopt kunstnijverheidsproducten. Hij woont weer in Nederland maar blijft verslaafd aan de ontwikkeling van LO en sport in andere culturen. In 2005 organiseert Sondela een reis naar Zuid-Afrika, speciaal voor mensen die affiniteit hebben met dit thema. Leren over de rol van sport op het platteland.

LEREN VAN DE AFRIKAANSE CULTUUR

Na zijn afstuderen aan de academie voor lichamelijke opvoeding, meldde Willem Vriend zich aan bij de Zuid-Afrikaanse ontwikkelingsorganisatie SCORE. Die initieert sportactiviteiten in Zuid-Afrikaanse sloppenwijken en in kleine leefgemeenschappen op het platteland. Vriend woonde zes maanden in een gastgezin in een klein dorpje, Olifantshoek. Daarna woonde en werkte hij nog jarenlang op allerlei plekken in dit bijzondere land. Er ging in Afrika een nieuwe wereld voor hem open. 'Ook voor mezelf was het een enorme verrijking, zegt hij. 'Ik heb ontzettend veel geleerd van de Zuid-Afrikaanse cultuur. Het respect dat in Afrika bijvoorbeeld nog bestaat voor ouderen. Of de gave van het begrip tijd. Tijd, en dan met name de tijd om naar iemand te luisteren, is het beste cadeau dat je iemand kunt geven.'

In Zuid-Afrika wist Vriend het zeker: hij zou nooit meer zo maar docent lichamelijke opvoeding op een gewone middelbare school in Nederland kunnen worden.

VERHALEN OVER ZUID-AFRIKA

Sinds vorig jaar heeft Vriend zijn eigen bedrijf, Sondela. In het Zulu, een van de elf officiële talen in Zuid-Afrika, betekent Sondela 'kom dichterbij'. Dat is precies wat Vriend wil: mensen uit Nederland en Zuid-Afrika dichterbij elkaar brengen en elkanders culturen laten ervaren.

Hij schreef een boekje over zijn ervaringen als sportvrijwilliger in het dorpje Olifantshoek en is bezig aan zijn tweede boek. Het boek *Olifantshoek* wordt enthousiast ontvangen. Zoals

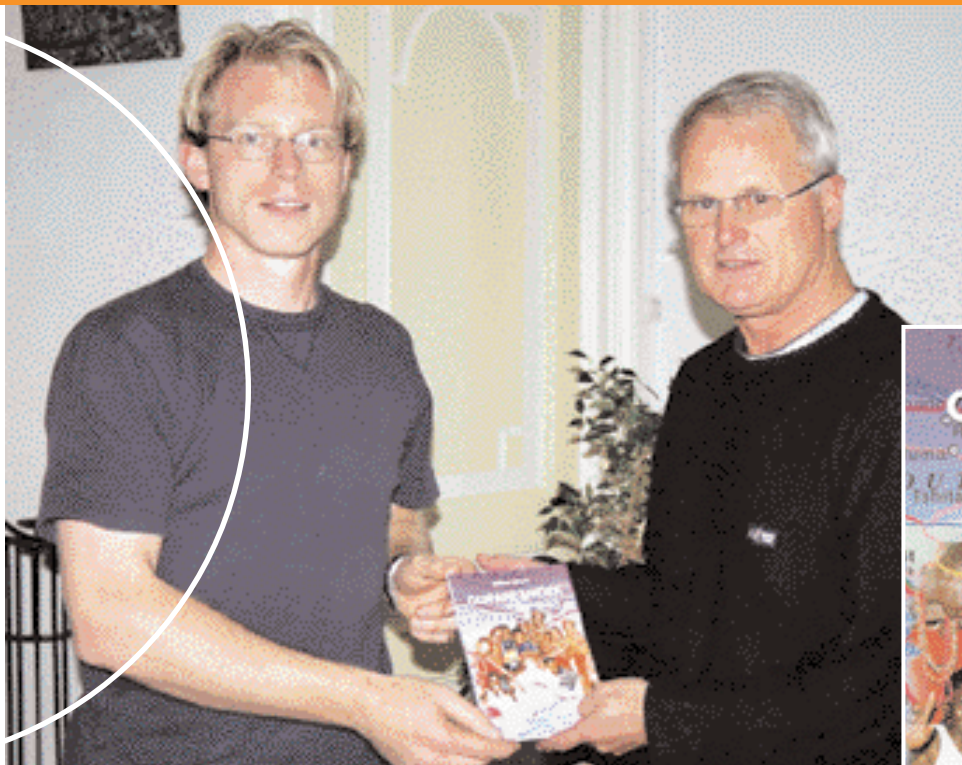
een van de lezers opmerkte: 'Sport kan een concrete bijdrage leveren aan ontwikkelingsprojecten. Maar zeker net zo belangrijk is dat je met sport een ander beeld van ontwikkelingslanden kunt laten zien. Het brengt een deel van de bruisende kant van andere culturen naar boven. De verhalen in het boek *Olifantshoek* zijn innemend en inspirerend.'

Naast het schrijven van boeken geeft Vriend voorbereidingscursussen voor studenten, vrijwilligers en reizigers die naar Zuid-Afrika willen. Ook geeft hij lezingen aan allerlei verenigingen en bedrijven. Niet alleen over de positieve kanten van de Afrikaanse cultuur, maar ook over bijvoorbeeld de ontwrichtende gevolgen van een ziekte als aids voor Zuid-Afrika. 'Als ik een lezing geef over hoe aids daar de samenleving heeft veranderd, gaan mensen misschien toch met een ander beeld de zaal uit.' Tegenwoordig wordt sport door steeds meer lokale organisaties gebruikt als middel om jongeren bijeen te brengen en ze via activiteiten voor te lichten over HIV/Aids.

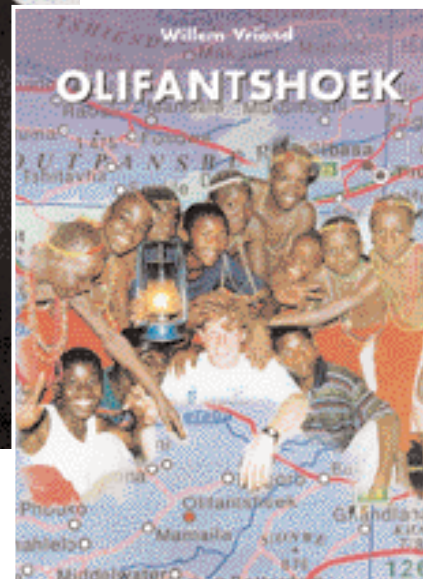
KENNISMAKEN MET TRADITIONELE SPELLETJES

Een van de meest aansprekende activiteiten van Sondela is bijzondere reizen naar Zuid-Afrika organiseren. Reizen om de lokale bevolking echt iets beter te leren kennen en om te laten zien wat de rol van sport is in gemeenschappen, dat is waar het om gaat. Zuid-Afrika is een prachtig land vol contrasten en Sondela wil de reizigers die contrasten laten ervaren. Vriend gaat zelf mee om de reizigers te begeleiden. 'We verblijven onder meer in dorpjes op het platteland die bij toeristen onbekend zijn. Ze staan gewoonweg niet op de kaart of in een reisgids. In die dorpjes verblijven we bij lokale mensen, we eten wat zij eten en maken kennis met hun dagelijks leven.' De spontane ontmoetingen met mensen blijven nog lang in het geheugen hangen. Niet alleen in het geheugen van de reizigers maar ook bij de lokale bevolking. 'Het werkt van twee kanten', zo vertelt Vriend. 'Veel Zuid-Afrikanen zullen nooit de mogelijkheid hebben om naar Nederland te komen. Een Nederlander een paar dagen in huis halen is voor hen een manier om toch een stukje Nederland te ontdekken. Ze vragen je soms het hemd van het lijf. Voetbal is

EN EEN BIJZONDER ZUID-AFRIKA

Foppe de Haan krijgt het eerste exemplaar uitgereikt

natuurlijk een favoriet onderwerp.' Maar ook over onderwijs, het gezinsleven, allerlei gewoonten en gebruiken wordt gepraat. Er wordt vaak veel gelachen. De verhalen die 's avonds verteld worden, zittend rondom een vuurtje onder een prachtige sterrenhemel zijn van die bijzondere momenten. 'Sondela momenten', noem ik ze. 'Spontaan, op het gevoel en met wederzijds respect.'

Er wordt gereisd zoals de meerderheid van de lokale bevolking reist: met de lokale bus of met de trein. Geen luxe privé touringcars of binnenlandse vluchten dus. We eten bij de mensen thuis of we kopen eten bij lokale winkeltjes zodat de lokale ondernemers profiteren van ons bezoek. Natuurlijk profiteren de gastfamilies ook van ons bezoek.

We nemen de tijd. Tijd om mensen te leren kennen, om te reizen, om op te gaan in het dagelijks leven, om lokale projecten te bezoeken en de wonderschone natuur te ontdekken. We bezoeken scholen, maken kennis met de betekenis van LO voor de mensen daar. Ook ontmoeten we mensen van lokale sportraden en clubs. Soms spelen we een volleybalwedstrijd of maken we kennis met traditionele spelen. Perfecte manieren om contact te maken en mensen beter te leren kennen.

Een succesvolle proefreis is reeds gemaakt. Vanaf februari 2005 worden er verscheidene reizen aangeboden. Geïnteres-

seerden krijgen van Vriend een paar korte adviezen: 'Dompel jezelf onder in het dagelijks leven, ontdek wat mensen denken, wat ze voelen, waarover ze lachen, wat ze boos maakt. Praat met ze, lach met ze, discussieer met ze. Leef voor even zoals zij leven en je zult tot vele ontdekkingen komen en dingen veel beter gaan begrijpen.'

Wie zich hierin kan vinden die is bij Sondela aan het juiste adres.

INFORMATIE: Sondela

Telefoon: 022 959 0208

E-mail: info@sondela.nl

Website: www.sondela.nl

LAATSTE PAGINA

DOOR BAUKJE ZANDSTRA

Begin

Dit is mijn eerste laatste pagina. Als nieuwe secretaris van de KVLO zal ik u voortaan informeren over actuele zaken en wetenswaardigheden. Aan het begin van dit nieuwe jaar spreek ik de wens uit dat schooljeugd verzekerd kan blijven van ten minste het huidige urenvoorschrift voor bewegingsonderwijs. Die bodem is al minimaal. De KVLO zal zich daarvoor inspannen.

Wintervergadering

De wintervergadering op 11 december in Slot Zeist had een bijzonder karakter. Ongeveer 100 afgevaardigden waren aanwezig bij de huishoudelijke vergadering. Statutair traden af en zijn herverkozen Harry Evers en Bert Boetes. Servé Reitera was niet herkiesbaar. Baukje Zandstra werd benoemd tot algemeen secretaris. Lyda Westerbeek tot bureaumanager. In LO 3 zal een organogram van het bureau verschijnen. Henk Gemser presenteerde het door het 75-jarige Jan Luitingfonds gepubliceerde boekje *Schaatsen jong geleerd* en onderwees de aanwezigen aan den lijve hoe zij moeten schaatsen. André van Schaveren (NISB) overhandigde het zeer lezenswaardige TNO-onderzoeksrapport over sport- en bewegingsactiviteiten op het vmbo. Er is met grote bezorgdheid gesproken over de aanslag op de minimumtabel in het voortgezet onderwijs en de te zelfstandige inzet van de LOBOS in het basisonderwijs.

In de middagpauze is de nieuwbouw bezocht. Bij de feestelijke openbare zitting en receptie ter gelegenheid van het afscheid van Truus van der Gugten waren ongeveer 200 personen aanwezig. Truus is door velen toegesproken en toegezoongen en ontving het erelidmaatschap van de KVLO. Een foto-

impressie vindt u elders in dit blad. De notulen zullen gepubliceerd worden in LO 2.

Afscheid Dick Sol

Op zaterdag 18 december 2004 heeft Dick Sol afscheid genomen als lid van het bondsbestuur van de KNGU. Vanwege zijn betrokkenheid en inzet voor de lichamelijke opvoeding, waarbij discussies in vakkringen hoog konden oplopen, heeft hij de zilveren KVLO-speld ontvangen. Hij is tevens benoemd tot erelid van de KNGU en Koninklijk onderscheiden (Ridder in de Orde van Oranje Nassau).

Nieuwe telefoonnummers

De volgende afdelingen zijn voortaan rechtstreeks bereikbaar. Leden- en financiële administratie: 030 693 7676. Jan Luitingfonds: 030 693 7675. VAS: 030 693 7677.

Automatische incasso

Bij leden en abonnees die een automatische incasso hebben afgegeven zal eind januari de afschrijving van het voorschot van de contributie en het abonnement voor 2005 plaats vinden.

Kaderbijeenkomsten

Op woensdag 2 februari is er van 16.00 uur tot 20.30 uur een extra kaderbijeenkomst in de jaarbeurs te Utrecht. Centraal staat de borging van LO in het voortgezet onderwijs en de inzet van vakdocenten in het basisonderwijs.

Op 17 en 18 maart is de kadertweedaagse. Nadere informatie volgt.

Clinic klimmen

Een aanvulling in verband met certificering op de clinic klimmen van 26 februari vindt u op pagina 35 van dit blad en op www.schoolensport.nl/clinics

Studiedag LO2

Op vrijdag 22 april 2005 vindt de studiedag LO 2 plaats in Almere. Het programma vindt u op pagina 32.

Nationale sportweek

De sluitingstermijn voor de tweede editie van de nationale sportweek is 11 februari. Ideeën voor deelname op nieuwsbrief www.nationalesportweek.nl

Mission Olympic

Mission Olympic gaat door op 3 juni.

Werken op hoogte

De Europese richtlijn bij het 'werken op hoogte' heeft - bij de huidige invulling en gebruikelijke veiligheidsmaatregelen - geen gevolgen voor bewegingsonderwijs. Dit heeft Minister van der Hoeven de KVLO schriftelijk laten weten. De richtlijn heeft tot doel valgevaar te voorkomen in het kader van de arbo-regelgeving en heeft geenszins de bedoeling belemmeringen te creëren voor de sportsector en bewegingsonderwijs. Wellicht dat er voor de klisport nog nadere veiligheidsbepalingen komen.

Richard Krajicek Foundation Award

De OBS Bijlmer won op 13 december 10.000 euro voor hun naschoolse sportclub. Een groot deel van de leerlingen, van 46 nationaliteiten, sport na schooltijd of volgt een trainers of scheidsrechtercursus. De sectie LO werkt nauw samen met buurtclubs en sportbonden. Hiermee geeft de school nu reeds blijk van de zo gewenste hechte samenwerking tussen buurt onderwijs en sport en van afstemming van het binnenschoolse en buitenschoolse programma. Proficiat!

Gymnastiek Wat Hoe Waarom

Veelgebruikt praktisch leerlingenwerkboek voor lichamelijke opvoeding in de basisvorming.

216 pagina's, ISBN 90 72335 31 7, € 10,90
(vanaf 100 ex. 10% korting)

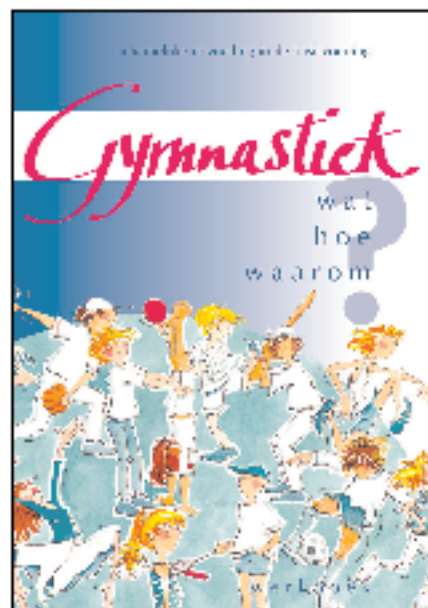
Nieuw: Gewijzigde Docentenhandleiding

De 2e gewijzigde druk van de docentenhandleiding is in 2004 verschenen. Deze handleiding sluit aan bij de 11e druk en de 12e ongewijzigde druk van het leerlingenwerkboek.

64 pagina's, ISBN 90 72335 35 x, € 19,95

Linda de Zeeuw-Van de Erve (red.) e.a.

www.janluitingfonds.nl

Jan Luiting Fonds

Studie- en publicatiefonds van de
Koninklijke Vereniging van Leraren
Lichamelijke Opvoeding (K.V.L.O.)

Bureau: Zinzendorfflaan 9, 3703 CE Zeist
Postadres: Postbus 399, 3700 AJ Zeist
Fax: 030-6912910 Email: alg@kvo.nl

BASISDOCUMENT PRODUCTEN

*Wat willen we kinderen in de
lessen bewegingsonderrwijs op de
basisschool leren en welke
kwaliteit streven we daarbij na?*

Jan Luiting Fonds

Studie- en publicatiefonds van de
Koninklijke Vereniging van Leraren
Lichamelijke Opvoeding (K.V.L.O.)
Bureau: Zinzendorfflaan 9, 3703 CE Zeist
Postadres: Postbus 399, 3700 AJ Zeist
Fax: 030-6912910 Email: alg@kvo.nl
Internet: www.janluitingfonds.nl

S P O R T I E F !

Met dit aantrekkelijke leerlingenboekje kunnen kinderen in groep 7 en 8 voor € 1,25 per jaar zelfstandig hun vorderingen bijhouden. De tussenboelen zijn duidelijk beschreven en de talrijke illustraties bieden de leerlingen belangrijke ondersteuning.

AANBIEDING

Door regelmatig gebruik van dit boekje kunnen de betrokkenheid en inzicht in eigen bewegen bij leerlingen vergroot worden. Bovendien neemt het de docent veel registratie uit handen. In de beknopte docentenhandleiding staan handige gebruikstips.

Leerlingenboek ISBN 90 7233529 5
€ 4,95, vanaf 25 ex. slechts € 2,50

Docentenhandleiding ISBN 90 7233530 9
€ 2,95, of gratis vanaf 25 ex. leerlingenboek
De docentenhandleiding is ook gratis te downloaden van www.janluitingfonds.nl

Nieuw Startschot! 2005

Startschot! is vernieuwd! In 2004 is een speciale editie verschenen van Startschot! voor basissvorming/vmbo. In maart 2005 verschijnt de speciale editie voor de basissvorming havo/vwo! Per school kunt u één set beoordelingsexemplaren aanvragen. Mail uw gegevens naar startschot@edu-actief.nl en u ontvangt een aanvraagformulier voor beoordelingsexemplaren.

Deze nieuwe edities worden gepresenteerd tijdens de gebruikers-/informatiedag op 9 maart 2005! Het programma van deze dag:

9.00 – 9.30 uur	Ontvangst met koffie/thee
9.30 – 9.40 uur	Inleiding en welkom
9.40 – 10.40 uur	Startschot!
10.45 – 11.45 uur	Workshopronde 1
12.00 – 13.00 uur	Workshopronde 2
13.00 – 13.45 uur	Lunch
13.45 – 14.45 uur	Workshopronde 3
15.00 – 16.00 uur	Workshopronde 4
16.00 – 16.30 uur	Afsluiting en borrel

Wilt u aanwezig zijn op deze gebruikers-/informatiedag over Startschot!, stuur dan een e-mail naar startschot@edu-actief.nl. Binnenkort sturen wij een uitnodigingsbrief naar de scholen uit ons bestand.

Uitgeverij Edu'Actief b.v., postbus 1056, 7940 KB Meppel,
telefoonnummer: 0522-235235, internet: www.edu-actief.nl

edu actief
Uitgeverij Meppel

Kom naar de gebruikersdag op 9 maart 2005!